

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA
FAKULTA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

TÉMA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Vliv lokálního rozhodování o umístování obnovitelných zdrojů energie na soustavu NATURA 2000 - případová studie Moldava, Krušné hory

Autor diplomové práce

Bc. Tomáš Soper

Vedoucí diplomové práce

Prof. RNDr. Vladimír Bejček, CSc.

Březen 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Vliv lokálního rozhodování o umístování obnovitelných zdrojů energie na soustavu NATURA 2000 – případová studie Moldava, Krušné hory“ vypracoval samostatně na základě vlastních zjištění a literárních pramenů, řádně v práci uvedených.

.....

V Dubí, dne 9. března 2015 Bc. Tomáš Soper

Poděkování

Děkuji Prof. RNDr. Vladimíru Bejčkovi, CSc. za odborné vedení, pomoc a rady při řešení tématu této diplomové práce a svým kolegům za cenné připomínky a technickou pomoc, rovněž své rodině za podporu a trpělivost.

V Dubí, dne 9. března 2015 Bc. Tomáš Soper

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá problematikou managementových opatření pro tetřívka obecného v Ptačí oblasti Východní Krušné hory. Konkrétně je zaměřena na vliv současné legislativy na rozhodování orgánu ochrany přírody v zájmu tetřívka obecného. V návaznosti na toto téma práce samostatně řeší otázku subsidiarity rozhodování veřejné správy a vliv lokálního rozhodování o umístování obnovitelných zdrojů energie na soustavu NATURA 2000 - Moldava. K vlastním závěrům jsem došel metodou vyhodnocení stavu předmětného druhu a zájmového území.

Klíčová slova: Tetřívek obecný, Krušné hory, legislativa, management, subsidiarita, veřejný zájem, orgány veřejné správy.

ABSTRACT

This thesis deals with the management measures concerning black grouse residing in the special protection area (SPA) of the Eastern Ore Mountains. The main target of this work is the impact of the contemporary legislation on the decision of the nature conservation authorities in the interests of black grouse. The work in connection with the main topic separately explains the question of subsidiarity in the decision-making process of public administration and the impact of the local decisions on the placement of sustainable energy resources regards to Natura 2000-Moldava. I have arrived at my own conclusions by an evaluation method.

Keywords: Black grouse, Eastern Ore Mountains, legislation, decision making, management, public administration, sustainable energy resources.

Obsah

1. ÚVOD	6
2. RÁMEC PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ	7
3. NATURA 2000	8
3.1. Hodnocení vlivu koncepcí a záměrů (§45h a 45i ZOPK)	9
4. SUBSIDIARITA JAKO POJEM	9
4.1. Princip subsidiarity	9
4.2. Vývoj koncepce subsidiarity	10
4.3. Subsidiarita a pravomoci regionů.....	11
4.4. Kontrola dodržování principu subsidiarity.....	12
5. PŮSOBNOST VEŘEJNOPRÁVNÍCH ORGÁNŮ NA PŘEDMÉTNÉM ÚZEMÍ	12
6. CHARAKTERISTIKA DRUHU TETŘÍVEK OBECNÝ	14
6.1. Taxonomie druhu	14
6.2. Vývoj početnosti v České republice.....	20
7. SOUHRN DOPORUČENÝCH OPATŘENÍ PRO VÝCHODNÍ KRUŠNÉ HORY – dokument Agentury ochrany přírody a krajiny ČR.....	25
7.1. Odborné a věcné zdůvodnění Souhrnu doporučených opatření.....	25
7.2. Aktuální stav využívání PO	26
7.3. Stav tetřívka na lokalitě Moldava	32
7.4. Příčiny ohrožení druhu	33
7.5. Optimální způsoby využívání PO	35
7.6. Soubor doporučených opatření v Německu	36
8. CHARAKTERISTIKA ZÁJMOVÉHO ÚZEMÍ	38
9. ZÁMĚR VÝSTAVBY VĚTRNÝCH ELEKTRÁREN (VE) MOLDAVA	40
10. VÝVOJ KAUSALITY VĚTRNÁ FARMA MOLDAVA.....	48
11. VÝSLEDKY A DISKUSE	50
11.1. Specifika.....	50
11.2. Posouzení veřejného zájmu.....	60
12. ZÁVĚR	67
13. POUŽITÉ ZKRATKY	69
14. POUŽITÁ LITERATURA.....	70
15. PŘÍLOHY	75

1. ÚVOD

Ze současného stavu je zřejmé, že tetřívka obecná (*Tetrao tetrix*), jako druh, je na poměrně vysokém stupni poznání, aplikace práva v oblasti životního prostředí se značně vyvíjí, a to zejména v souvislosti se vstupem ČR do EU. Byl předmětem studia mnoha historických děl, ale i současných renomovaných autorů. Vlastní bionomií druhu se zabývali odborníci nejen v oblasti Evropy (Bauer 1996, Helminen 1962, Viramo 1962, Bejček 2010, Šťastný 1997, Bürger 1962, Červený 2003, Bufka 2000, Málková 1998, Cramp 1987, Simmons 1987 a další) ale i v pojetí jeho širšího areálu výskytu (Kuzněcov 1963, Korenberg 1963, Seiskari 1962 a další). Zejména z těchto odborných podkladů práce vychází a respektuje v mnohém již ustálené skutečnosti týkající se života, rozšíření a životního prostředí tohoto vzácného ptačího druhu. Popis četností populace, areálu výskytu a další podstatné charakteristiky druhu jsou rovněž převzaty z dlouhodobě sledovaných prací, odborně publikovaných (atlasy). Z obecného pojetí druhu je nutno se přenést do zájmového území Evropy a Krušných hor, i zde již probíhala celá řada vědeckých výzkumů, mající vztah k tetřívce, a to i s řadou dlouhodobých vědeckých poznatků (Bejček 2000, Šťastný 2007, Málková 2012). Vlastní management opatření pro tetřívku je rovněž rozpracován na příslušné úrovni (Souhrn doporučených opatření pro ptačí oblast – Agentura ochrany přírody a krajiny ČR).

Aplikací legislativy životního prostředí se rovněž zabývala celá řada odborníků, zejména z oblasti práva (Damohorský 2003, Drobník 2003, Miko 2005, Borovičková 2003, Havelková 2005). Vzhledem ke skutečnosti, že správní řízení jsou ve své podstatě neveřejná, je obtížnější nalézt nejen zdroje informací, ale i srovnatelné práce, ve kterých by se autor zabýval podobnou problematikou.

Záměry výstavby alternativních zdrojů energie jsou obecně předmětem posouzení příslušných autorizovaných osob. Subsidiarita jako pojem evropského práva, ale i nástroj aktivní národní politiky byl v obecné rovině jistě mnohokrát diskutován. Tato práce se však věnuje konkrétní aplikaci práva vycházejícího ze směrnice EU s ohledem na subsidiaritu rozhodování a dopadem na různé úrovni výkonu státní správy a samosprávy. Filosoficky lze rozebrat a uvažovat o povaze alternativních zdrojů energie (slunce, vítr) i v našich oblastech, ovšem vždy by měl být při rozhodování brán zřetel i na jiné veřejné zájmy, v tomto případě na zachování

biotopu tetřívka obecného. Do jaké míry je v našem právním prostředí transponována zásada subsidiarity při výkonu státní správy, je předmětem i politických debat.

Cílem diplomové práce je expertiza aplikace legislativy v konkrétním případě a taktéž nalezení třecí plochy mezi dvěma veřejnými zájmy – zájmem o energetické zařízení pro přeměnu různých forem energie na elektřinu a zájmem ochrany přírody, resp. druhové ochrany. Tetřívkem obecným i vlivem aplikace legislativy na stav jeho populace jsem se zabýval již v bakalářské práci, jedná se tedy svým způsobem o pokračování řešení problematiky tetřívka z hlediska legislativního.

2. RÁMEC PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

Základ ochrany přírody a krajiny v České republice je položen již v Ústavě ČR a Listině základních práv a svobod - zákon č. 2/1993 Sb. (článek 35) - právo na příznivé životní prostředí. Dále Čl. 11 odst. 3 - Vlastnictví zavazuje. Nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecné zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem. Ústavní pořádek ČR, Ústava ČR, ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Hlava I. Čl. 7 - deklarace povinnosti státu chránit přírodní bohatství.

Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, který definuje některé pojmy, s nimiž pracuje i zákon o ochraně přírody a krajiny.

Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí EIA (Environmental Impact Assessment) (v platném znění) - posuzování koncepční (strategické) a posuzování záměrů, principy prevence, možnosti variant

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon) (v platném znění).

Zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci - uplatnění principu subsidiarity a proporcionality (v platném znění).

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny ve znění pozdějších předpisů (dále jen ZOPK)

Novela zákona č. 218/2004 Sb., kterým byly do zákona zapracovány zejména povinnosti vyplývající pro Českou republiku ze dvou směrnic Evropských

společenství, a to ze směrnice Rady 79/409/EHS ze dne 2. dubna 1979 o ochraně volně žijících ptáků (dále jen „Směrnice o ptácích“) a směrnice Rady 92/43/EHS ze dne 21. května 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (dále jen „Směrnice o stanovištích“).

Další právní předpisy se vztahem k předmětnému tématu:

Zákon č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon) (v platném znění).

Zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti (v platném znění).

Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích (v platném znění).

Zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu (v platném znění).

Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách atd. (v platném znění).

3. NATURA 2000

Jedná se o transpozici evropského práva, konkrétně čl. 1 písm. k) Směrnice o stanovištích (evropsky významná lokalita) a transpozici čl. 4 odst. 2 a 3 Směrnice o ptácích (ptačí oblast).

Natura 2000 je soustava chráněných území evropského významu, vytvořená na základě Směrnice o stanovištích. Přesně ji definuje čl. 3 odst. 1 této směrnice, a to jako spojitou evropskou ekologickou síť zvláštních oblastí ochrany, která je složená z lokalit s přírodními stanovišti uvedenými v příloze I této směrnice a stanovišti druhů uvedenými v příloze II této směrnice a která umožní zachovat příslušné typy přírodních stanovišť a stanoviště druhů v jejich přirozeném areálu rozšíření ve stavu příznivém z hlediska jejich ochrany nebo umožní tento stav obnovit. Natura 2000 zahrnuje území chráněná ve vazbě na Směrnici o stanovištích [čl. 4 této směrnice, která je označuje jako zvláštní oblasti ochrany – „special areas of conservation“ (SAC)] a dále území chráněná v souladu se směrnicí [čl. 4 této směrnice, která je označuje jako zvláště chráněné oblasti – „special protection areas“ (SPA)].

Soustava Natura 2000 navazuje na soustavu evropsky významných přírodních stanovišť nazvanou jako Smaragd, která se opírá o Úmluvu o ochraně evropských planě rostoucích rostlin, volně žijících živočichů a přírodních stanovišť (tzv. Bernská

úmluva, sjednaná v rámci Rady Evropy) a její rezoluce a doporučení z r. 1989 a následujících let.

Evropsky významné lokality (EVL) jsou definovány v § 3 odst. 1 písm. o) ZOPK. Jedná se v první řadě o lokality vybrané v návaznosti na Směrnici o stanovištích do národního seznamu (nařízení vlády č. 132/2005 Sb.) a to do té doby, než bude případně rozhodnuto příslušným orgánem Evropských společenství podle Směrnice o stanovištích o tom, že nebudou zařazeny do evropského seznamu. Na území ČR – 2 biogeografické oblasti – Kontinentální a Panonská.

Ptačí oblasti (PO) jsou zvláštním typem chráněného území. Jejich právní úprava je obsažena v § 45d ZOPK (ochrana přírodně významného fenoménu, konkrétně stanovišť ptačích druhů), vyhlášení formou právního předpisu (nařízením vlády), stanovení určitých ochranných podmínek (které ovšem na rozdíl od zvláště chráněných území nemohou mít formu zákazu, ale pouze činnosti vázané na souhlas orgánu ochrany přírody), Koncepční nástroj - Soubor doporučených opatření.

3.1. Hodnocení vlivu koncepcí a záměrů (§45h a 45i ZOPK)

Povinnost hodnotit vliv na EVL a PO vychází z Čl. 6 odst. 3 a 4 Směrnice o stanovištích a do českého právního řádu je transponována tak, že každý, kdo zamýšlí pořídit koncepci nebo uskutečnit záměr, který může mít samostatně nebo ve spojení s jinými koncepcemi nebo záměry významný vliv na evropsky významnou lokalitu nebo ptačí oblast, musí takový záměr nebo koncepci předložit ke stanovisku orgánu ochrany přírody. Stanovisko nemá formu správního rozhodnutí a vydává se do 15-ti dnů. Příslušným orgánem k vydání tohoto stanoviska jsou – krajský úřad, správa CHKO a NP, újezdni úřady a MŽP.

4. SUBSIDIARITA JAKO POJEM

4.1. Princip subsidiarity

Subsidiarita (z lat. *subsidiaris* – pomocný, podpůrný od *subsidium* – pomoc, podpora) dnes obvykle znamená princip subsidiarity, politickou zásadu, podle níž se

rozhodování a zodpovědnost ve veřejných záležitostech má odehrávat na tom nejnižším stupni veřejné správy, který je nejbližší občanům. Vyšší úrovně správy mají rozhodovat jen tam, kde si to povaha věci vyžaduje. Například rozhodování o dětských jeslích nebo parku má patřit do kompetence obce, kdežto univerzita nebo dálnice má být v kompetenci kraje nebo státu. Princip subsidiarity je tak prohloubením myšlenky demokracie, je opakem centralismu a zdůrazňuje decentralizaci a úlohu samospráv. (Wikipedia)

Princip subsidiarity, v systému evropského *acquis*, představuje jednu z nejčastěji citovaných a skloňovaných zásad. Rovněž v příspěvcích účastníků debaty o kompetencích Unie, která proběhla na půdě Konventu o budoucnosti Evropy, panoval obecný, federalisty i stoupenci mezivládního přístupu sdílený konsensus, že tento princip je třeba explicitně zakotvit v nové ústavní smlouvě Unie. (Georgiev J. 2004, Princip subsidiarity a jeho pojetí v evropském právu)

4.2. Vývoj koncepce subsidiarity

Koncepce subsidiarity - jedná se historicky o jeden z tradičních pojmů klasické politické filosofie. K jeho teoretickému uchopení přispěly už úvahy Tomáše Akvinského, Immanuela Kanta či Wilhelma von Humboldta. Pojem samotný nabývá zřetelných obrysů až v 19. století, především zásluhou protestantského teologa Abrahama Kuypera, který ve svém díle rozděluje společnost do několika hierarchicky uspořádaných vrstev či stupňů. V případě vzniku společenských konfliktů přísluší role arbitra státu. Kuyper ale jinak instituci státu od společnosti jako takové zásadně odděluje.

Výraznou proměnu tohoto pohledu přinesla křesťanská sociální nauka katolické církve, jež Kuyperovo oddělení státu od společnosti překonává. Takováto koncepce subsidiarity počítá se vzájemnými vazbami jednotlivce, společenství či společnosti a státu. Inspirací byly úvahy dvou jezuitských sociologů a teologů Gustava Gundlacha a Oswalda von Nell-Breuninga. V křesťanské sociální nauce vycházela logika principu subsidiarity z přesvědčení, že stát plní veřejné úkoly až tehdy, není-li schopné je zajistit určité společenství a zároveň je-li plnění takového úkolu společensky žádoucí. Určitá společenská struktura tak plní veřejné úkoly v případě, není-li toho schopný jednatel sám. Svého vrcholu dosáhla tato koncepce v encyklice *Quadragesimo anno* z roku 1931, která reagovala na potřebu

zajistit sociální smír v době, kdy se Evropou šířily radikální kolektivistické tendence.4.3. Subsidiarita a evropská integrace

Teoretická důkladnost zmíněného pojetí subsidiarity a jeho schopnost spojovat svobodné instituce s plněním potřebných společenských úkolů vedly k oživení zájmu o aplikování zásady subsidiarity i v poválečné Evropě. Článek 5 Smlouvy o založení Evropského společenství uhlí a oceli z roku 1951 stanovil v rámci koncepce tzv. omezeného zasahování orgánů Společenství pravomoc subsidiární intervence. Smlouva o založení Evropského společenství z roku 1957 dává Radě v článku 94 oprávnění vydávat směrnice k harmonizaci předpisů členských států v oblasti společného trhu. Tyto směrnice lze podle článku 308 téže smlouvy přijímat i mimo sféru, která byla explicitně vymezena jako oblast komunitární působnosti. V době, která předcházela přijetí Smlouvy o EU, vytvářel další prostor pro použití principu subsidiarity článek 86 odstavec 3 Smlouvy o založení ES. Zásada subsidiarity se výslovného zakotvení v legislativním prostředí Evropského společenství dočkala až s přijetím Jednotného evropského aktu v roce 1986. Tehdy se vztahovala ale jen na sféru ochrany životního prostředí. K faktickému začlenění zásady do materie evropského práva došlo v roce 1992 v souvislosti se schválením Smlouvy o Evropské unii. Smlouva o EU hovoří o principu subsidiarity jednak v textu preambule a jednak v člancích 1 a 2.

Tento princip využívání či nevyužívání vlivů působností vyšších orgánů funguje dále i v jednotlivých státech již na státní popřípadě rezortní úrovni, kterou se budeme nadále zabývat.

4.3. Subsidiarita a pravomoci regionů

Zcela zásadní roli hraje princip subsidiarity u reprezentantů územních samosprávných celků. Princip subsidiarity by měl být aplikován na úrovni nejen Unie a členských států, ale i nižších entit.

Vedle vertikálního rozměru (Evropská unie - stát - regiony) obsahuje princip subsidiarity také rozměr horizontální. Požadavek efektivity rozhodování a blízkosti potřebám občanů, na něž princip subsidiarity staví, si vyžaduje účelné rozdělení pravomocí mezi samotné orgány Evropské unie. Posílit vertikálně-horizontální

rozměr subsidiarity je cílem i návrhů na rozšíření okruhu subjektů, které se například formou konzultací podílejí na rozhodovacím procesu na evropské úrovni.

Míra subsidiarity je dlouhodobě diskutovanou otázkou vzhledem k zachování svrchovanosti rozhodování na národní, ale i regionální úrovni. Při aplikaci principu subsidiarity je vždy nutno přihlídnout k cílům konkrétní právní úpravy, resp. veřejného zájmu, jež bude předmětem rozhodování i ochrany.

4.4. Kontrola dodržování principu subsidiarity

Politické kontroly na nejvyšší úrovni by mohly vykonávat národní parlamenty, popřípadě národní parlamenty společně s Evropským parlamentem a Radou EU. Problémem by mohlo být zdržení a další komplikace legislativního procesu jako důsledek extenzivně pojaté kontroly.

Aplikovatelný je model soudní kontroly, kterou vykonává Evropský soudní dvůr za účasti ústavních soudců jednotlivých členských států. Systém následné soudní kontroly dodržování principu subsidiarity při přijímání nových norem evropského práva byl realizován. S ohledem na to, že Evropský soudní dvůr už stejně doplňuje funkci evropského ústavního soudu, mohl být zřízen kompetenční senát. Kladem modelu soudní kontroly je nestrannost a objektivita soudní moci. Na národní úrovni jsou nastaveny standardní mechanismy výkonu státní správy na státní, či krajské úrovni, nebo následně kontroly soudní moci.

5. PŮSOBNOST VEŘEJNOPRÁVNÍCH ORGÁNŮ NA PŘEDMÉTNÉM ÚZEMÍ

Dle národní legislativy jsou věcně příslušné veřejnoprávní orgány především:

- obce, obecní úřady
- pověřené obecní úřady
- obecní úřady obcí s rozšířenou působností
- krajské úřady
- Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky (dále jen „Agentura“)
- Česká inspekce životního prostředí
- Ministerstvo životního prostředí ČR

Obec

V předmětném území je obec Moldava orgánem ochrany přírody nejnižšího stupně (např. § 4, § 8 ZOPK), dále je však také orgánem územního plánování. Působnost samosprávy vykonává obec, výkon státní správy obecní úřad. Souhlas s výstavbou staveb větrných elektráren je obvykle podmíněn uzavřením vzájemného smluvního vztahu mezi obcí a investorem. Na základě toho bude investor odvádět pravidelné finanční částky do obecního rozpočtu.

Obec s rozšířenou působností

V předmětném území je orgánem ochrany přírody Magistrát města Teplice. V jeho kompetenci je v tomto případě především souhlas s narušením krajinného rázu (§ 12 ZOPK)

Ministerstvo životního prostředí ČR (dále MŽP)

MŽP je ústředním orgánem státní správy ve věcech životního prostředí včetně ochrany přírody a krajiny. Z tohoto titulu zejména metodicky sjednocuje činnost ostatních orgánů ochrany přírody a odpovídá za přípravu prováděcích předpisů k ZOPK. Jeho kompetence je uvedena v § 79 ZOPK.

Krajský úřad

V předmětném území je Krajský úřad Ústeckého kraje orgánem ochrany přírody. V jeho kompetenci je v tomto případě především stanovisko dle § 45i a výjimka dle § 56 ZOPK.

Česká inspekce životního prostředí (ČIŽP)

Tato instituce je správním úřadem, do jehož působnosti spadá kontrolní činnost v oblasti životního prostředí a ukládání sankcí a nápravných opatření v případě zjištění porušení právních předpisů. Je zřízena zvláštním zákonem (zákon č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa, ve znění pozdějších předpisů). Má postavení organizační složky státu a samostatné účetní jednotky.

6. CHARAKTERISTIKA DRUHU TETŘÍVEK OBECNÝ

6.1. Taxonomie druhu

Tetřívěk obecný, (*Tetrao tetrix* L.)

Tetrao tetrix Linnaeus, 1758 – Tetřívěk obecný

Tetrao Tetrix Linnaeus, 1758, Syst. Nat. Ed. X., I: 159 (chladné části Evropy. *Terra typica restricta* Švédsko – Hartert 1903-1922, III: 1872).

třída: ptáci (*Aves*)

řád: hrabaví (*Galliformes*)

čeleď: tetřevovití (*Tetraonidae*)

Tetřívěk je stálý pták s palearktickým typem rozšíření. Ve vyšších polohách hor jižně od souvislého areálu žijí populace reliktního charakteru, které ve střední Asii dosahují výskytu k jihu až na 40° s. š. Na Kavkaze se vyskytuje blízce příbuzný tetřívěk kavkazský *Tetrao mlokosiewiczii* (Taczanowski, 1875).

Taxonomie

Zeměpisná proměnlivost je nevelká a klinální. Velkou Británii obývá tetřívěk obecný anglický *Tetrao tetrix britannicus* (Witherby et Lönnberg, 1913), Evropu a severní část Sibíře t. o. evropský *T. t. tetrix* (Linnaeus, 1758), jižní část areálu v Rusku od Donu po Irkutsk pak t. o. jihosibiřský *T. t. viridanus* (Lorenz, 1891). Další 2 – 4 ssp. žijí v asijské části areálu. Klaus a spol. (1990) odlišují v Evropě kromě výše jmenovaných, opět ssp. *T. t. juniperorum* Brehm, 1831, obývající západní a střední Evropu.

Základní popis

Tetřívěk obecný je středně velkým ptákem. Kohoutek je tmavě zbarvený, téměř černý, s modravým leskem, křídla jsou nahoře hnědočerná, s dvěma bílými pruhy. Bílou má i spodní stranu křídel a podocasní peří. Nad očima jsou krvavě červené rohovitě „poušky“. Čtyři vnější rýdovací pera jsou lyrovitě ohnutá, jejich délka a zaoblení se u starších jedinců zvětšují. Váží 1,3 kg, dorůstá až do velikosti 60 cm, s délkou křídel 25-30 cm (kohout). Samička má hnědorezavou světlou barvu s příčnými tmavými skvrnkami. Spodní krovky ocasní jsou bělavé s tmavohnědými

příčnými pruhy. Váží 0,95 kg, dorůstá až do velikosti 45 cm, s délkou křídel 22-25 cm.

Zásnubní tance začínají od 15. února do 15. června, vrcholí v květnu. Pohlavní dospělosti dosahují v 1 roce, mladí kohouti se však ještě reprodukce neúčastní. Snůška vajec začíná koncem května. Slepíčka snáší 3-10 béžových, hnědě kropenatých vajíček, jedno přibližně každých 40 hodin. Sezení na vejcích začíná snesením posledního vejce a trvá 26-27 dní. K líhnutí dochází od konce června do konce srpna, vrcholí v první a druhé červencové dekádě. Mláďata jsou nidifugní (opouštějí hnízdo několik hodin po vylíhnutí). Kuřata zůstávají s matkou až do začátku podzimu. Živí se ze dvou třetin rostlinnou stravou (brusnice, traviny, horský pryskyřník) a z jedné třetiny živočišnou potravou. Její podíl se zmenšuje s věkem. (Paul-Henry Hansen-Catta & kolektiv, 2007), (Hudec, Šťastný & kol 2005). Průměrný počet mláďat v rodinkách kolísá mezi 0,8-5,4 kusy (Kuznecov, Korenberg 1963, Helminen, Viramo 1962).

Tah

Tetřívěk se chová jako stálý pták, ale v tajgové zóně jsou známy, především u samic, příležitostné přelety do vzdálenosti několika set kilometrů, nejspíše iruptivního charakteru. Obvykle začínají v časném podzimu a hlavním faktorem se zdá být spíše vysoká populační hladina než drsné klimatické podmínky. Zcela mimořádné přelety jsou zaznamenány ve Švédsku: samice přes 1000 km, samci 500 km včetně přeletu přes otevřené moře. Většinou se však tetřívci pohybují na omezeném území, často jen v domovském okrsku. Velikost území je v Rusku obvykle 3 - 6 km², ve Švýcarsku u samců 90 - 120 ha, samice a mladí samci mají sice větší tendenci k přeletům, zřídka však opouštějí území 5 km². Radiotelemetrické sledování kohoutů v Krušných horách v letech 1998 - 2000 prokázalo, že jejich domovský okrsek se rozkládal na jaře v době toku na ploše 50 ha (průměr vypočten ze sledování 6 samců), v létě na 72 ha (6 samců), na podzim na 37 ha (6 samců) a v zimě pouze na 12 ha (1 samec), přičemž kohouti se po celý rok zdržovali v blízkosti tokaniště. Nejdelší zaznamenaný přelet v Krušných horách byl 3,1 km. Jediný výsledek kroužkování naznačuje přelet do vzdálenosti 10 km.

Prostředí

Mozaika listnatých, smíšených i jehličnatých lesů a otevřených prostor typu světlin, pasek, či mokřin, nebo rašeliniště, vřesoviště, louky či pastviny s roztroušenými remízky, křovinami, též hole při horní hranici lesa, jsou přirozeným prostředím. V imisemi postižených pohořích preferují tetřívci rozvolněné smíšené i monokulturní stromové porosty (bříza, jeřáb, smrk pichlavý i ztepilý, kleč) v rozmezí výšky 1 – 4 m. Ve všech typech biotopů je nutná poměrně vysoká vlhkost až zamokřenost a dostatek podrostu nebo travní a další nižší vegetace, zvláště borůvčí, brusinek, vlochyň, klikvy nebo jiných bobulovin.

Tetřívci v Krušných horách jsou rozšíření značně nerovnoměrně, což může souviset s výskytem preferovaných biotopů. Oblíbenost jednotlivých biotopů se během roku mění, lze však jednoznačně konstatovat, že obecně nejvyužívanějšími jsou mladé, 1 – 4 m vysoké smíšené porosty o pokryvnosti 60 až 70%, tvořené smrkem pichlavým, břízou a vtroušeným jeřábem. V rámci takovýchto porostů pak tetřívci i mimo dobu toku s oblibou vyhledávají nevelké volnější plochy, jako bývají například málo využívané cesty či drobné světliny. Vyhledávání smíšených porostů se zdá být pochopitelné, neboť pod přízemními větvemi smrku pichlavého tetřívci nacházejí vhodný úkryt před predátory i nepřízní počasí, listnatá složka pak skýtá dostatek potravy.

V zájmové oblasti má na lokalizaci tetřívka vliv jednoznačně i zmíněné imisní zatížení, které je z hlediska životního prostředí velkou zátěží, avšak pro tetřívka může mít v určitém ohledu i kladný vliv. Jelikož imise způsobují rozvolnění lesnatých ploch, vznikají rozsáhlejší volnější plochy, na kterých se tetřívkově lépe daří, a jsou jeho přirozenějším prostředím. Na význam imisních ploch pro tetřívka upozorňuje i Bauer, Berthold (1996) a Schulenburg (1991).

Hnízdění

Tetřívek žije v polygamii. Tok probíhá od poloviny března až do května, někdy se však protáhne až do konce června. Nejprve jednotliví kohoutci, nebo jejich skupinky, střídají místa a hledají vhodné tokaniště a tok jen naznačují. Mezi kohoutky někdy také dochází na začátku toku k náznakovým nebo skutečným bojům.

Vlastní tok probíhá na zvláštních tokaništích, jež jsou často stálá po mnoho let, pokud se prostředí podstatně nezmění (jsou známa tokaniště existující nepřetržitě 50 – 60 let). Bývá to rozvolněnější místo - paseky, loučky, krmná políčka pro zvěř

a jiné světliny, ale i okraje polí. Na imisních holinách našich hor však v posledních několika letech převažuje individuální tok uprostřed rozvolněných porostů náhradních dřevin. Na tokaniště se kohoutci slétají většinou za svítání, mnohdy ale i před ním.

Tok probíhá na zemi, jen výjimečně i na stromech. Po dosednutí se kohoutci ozývají ostrým hlasem (*čusují* – první slabika zvýrazněná), spouštějí křídla, vztyčují a rozprostírají ocas, čepýří peří a nafukují krk. Zobák mají pootevřený a s třepotáním křídel povyskakují nebo i vyletují do výšky. Potom následuje druhá fáze, tzv. bublání. Ocas naklání ještě více k hřbetu, krk natahují do roviny hřbetu a vydávají hrdelní hlas podobný bublání. I při tom se kohoutci pohybují, běhají, poskakují a povyletují. Obě fáze toku se mohou rovněž střídát nebo převládá jen jedna z nich. Na tokaništi obsazují samci teritoria jak v centrální, tak v okrajové části. „Centrální“ samci pak obstarávají na tokaništi 85 - 98 % kopulací. Slepice přilétají na tokaniště obvykle při východu slunce a k páření dochází na tokaništi, nebo ptáci z tokaniště odletují. Signál k odletu vydávají samice kvokavým hlasem. Kohoutci tokávají i navečer, ovšem s menší intenzitou. Po ukončení pelichání na podzim, v září až listopadu, dochází rovněž k méně intenzivnímu toku, jehož se účastí i jednoroční, či tohoroční kohoutci.

Umístění hnízda si vybírá samice. Může to být jen kotlinka na zemi v porostu různých bylin nebo křovin, ve smrkovém náletu apod., dokonale ukrytá. Může to být např. převis trávy, ve vřesu, mezi trsy hustých rostlin, nebo pod přízemními větvemi smrku.

Výjimečné hnízdění nad zemí ve starých hnízdech je zaznamenáno u britských tetřívků. Hnízdní kotlinka je pak jen málo vystlána travou, jehličím nebo peřím, zvláště péry ze sedící samice. Průměr kotlinky jednoho hnízda z ČR činí 21,5 cm a hloubka 11 cm.

Hnízdění počíná v květnu až červnu, zpravidla asi 10 dní po oplození, náhradní snůšky jsou ještě v červenci. Podle výzkumu (Kinský a kol.) byla zaznamenána snůška vajec v první polovině května, výjimečně dokonce snad už na konci dubna

Samice snáší kolem 3 – 10 vajec, kdy tvar je typicky vejčitý, s rozměry průměrně 50 x 36,4 mm. Hmotnost vejce přibližně 35,5 g

Mláďata opouštějí hnízdo ihned po oschnutí. Slepice je vede k první potravě, rozhrabuje jim půdu a ukazuje nebo i předkládá potravu, zpočátku hlavně hmyz. Samostatné vyhledávání potravy mláďaty však bylo zjištěno již druhý den života.

Mláďata se vyvíjejí velmi rychle, již ve stáří 1 týdne poletují, ve 2 týdnech jsou schopna letu na větší vzdálenost. Před nebezpečím se ukrývají přitisknutím k zemi. Po dobu 1 - 1,5 týdne přespávají pod samicí, do stáří 1 - 1,5 měsíce ještě na zemi a teprve později na stromech. Rodiny se udržují do konce srpna až září, poté se jednotlivci rozdělují do hejnek podle pohlaví. V zimě se sice zdržují ve smíšených hejnech, avšak s tendencí k pohlavní segregaci: 70 - 85 % ptáků v hejnech bývá stejného pohlaví.

Pohlavní dospělost nastává po 10 měsících, ovšem samci se páří jen vzácně před dosažením dvou let. Nejstarší zjištěný věk je zatím 5,5 roku, avšak informace o stáří všeobecně schází (Cramp, Simmons 1987, Glutz et al. 1973).

Potrava

Převážnou část potravy tvoří hlavně rostlinná složka. Tvoří ji nejrůznější vegetativní i generativní části rostlin, dřevin i bylin, různé bobule, plody, semena, pupeny, jehnědy, nevyvinuté šišticky, výhonky, listy atd. Živočišnou potravu tvoří ponejvíce brouci a mravenci a je sbírána ve větší míře jen na jaře. Na podzim je v potravě dospělých ptáků jen málo živočichů (měkkýši, pavouci, různý hmyz), více však u samic než u samců. (Helminen, Viramo 1962).

Na jaře, v létě i na podzim dospělí i mladí sbírají potravu především na zemi, v zimě hlavně na stromech a keřích. V našich podmínkách na začátku jarního období převládají v potravě pupeny, jehnědy a větvičky břízy, pupeny a větvičky borůvky, stébla a listy trav. S rozvojem vegetace přibývá více druhů bylin, např. květy podbělu, pampelišky, suchopýru, listy jetele, kontryhelu a svízele.

V letním období nabývají na významu také plody, hlavně borůvka a vlochyň a semena různých travin. Na podzim se význam plodů ještě zvyšuje, přibývají druhy jako brusinka, klikva, hloh, šípek a jeřáb. S nástupem zimy jednoznačně dominuje bříza, v oblastech s jejím nedostatkem může být nahrazena jinými listnatými dřevinami (pupeny, jehnědy a větvičky olše, lísky, vrby) nebo borovicí klečí, především pupeny. (Seiskari 1962).

Potrava mláďat do 100 g se poněkud od dospělých jedinců odlišuje. Je zpočátku převážně tvořena hmyzem, hlavně mravenci, drobnými brouky a pavouky

(Kaasa 1959). Později začínají převládat různé plody (jahody, maliny, borůvky, brusinky, jalovec atd.), semena i vegetativní části rostlin (Kuznecov, Korenberg 1963). 6.1. Vývoj početnosti v Evropě

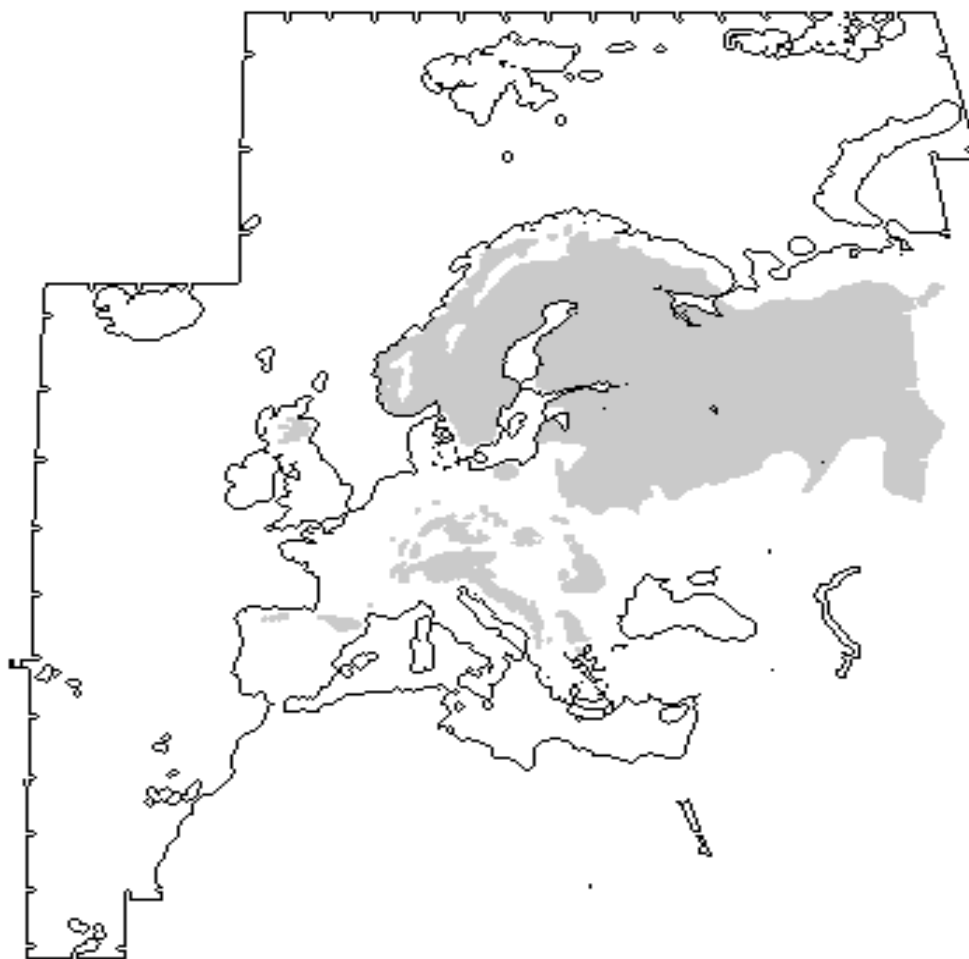
Tetřívka obecný patří téměř v celé Evropě k silně ubývajícím druhům. V západní Evropě se jeho stavy začaly snižovat již od druhé poloviny 19. století a tento proces se výrazně urychlil od 70. let 20. století. V letech 1970 – 1990 takřka vymizel v několika zemích západní, střední a východní Evropy.

Těžiště rozšíření tetřívka leží ve Skandinávii a Rusku, kde žije asi 90 % celoevropské populace. V těchto dvou oblastech a v Bělorusku a Baltických státech žije nejméně 1 milion „párů“. Poněkud jiná čísla říkají, že evropská populace (bez Ruska) má asi 580 000 – 880 000 „párů“, ruská populace 100 000 – 1 000 000 „párů“ (Schmitz in Hagemeijer, Blair 1997).

Populace v Alpách a Karpatech čítá 43 000 kohoutů, především Itálie, Švýcarsko, Rakousko. V období 1970 - 1990 byly největší poklesy zaznamenány i v nejdůležitější oblasti výskytu, v Rusku, a dále v Estonsku, Lotyšsku, Polsku, Německu, Nizozemí, Belgii a Slovensku.

Menší pokles početnosti byl zaznamenán ve zbylých evropských zemích včetně velkých finských populací. Stejně významné norské populace zůstaly stabilní. Jediný vzestup početnosti je patrný ve Švédsku, kde platí zvláštní ochranná opatření. Hranice areálu ustupuje v západní, střední a jižní Evropě (Šťastný et al. 2000a). Silný úbytek je v současné době zaznamenán ve všech státech, jež sousedí s Českou republikou.

Obr. 1: Aktuální rozšíření tetřívka obecného v Evropě

6.2. Vývoj početnosti v České republice

V ČR je tetřívek rovněž výrazně ubývajícím druhem. Nejvyšší početnosti pravděpodobně dosáhl kolem r. 1910, kdy bylo jen v Čechách střeleno téměř 8 800 kusů a ještě v r. 1933 se ulovilo přibližně 6 700 tetřívků (Sekera 1938). Od té doby trvá neustálý pokles.

V průběhu těchto let se jeho početnost na mnoha místech prudce snížila nebo druh zcela vymizel. Například ve Žďárských vrších (tetřívčí oblast Svratka – Kameničky) tokalo v r. 1983 30 kohoutů, 1985 – 20, 1988 – 15 a 1989 – 9, v současnosti tam přežívá zřejmě jen do 10 exemplářů. Na Šumavě zaznamenali obdobný trend. Početnost šumavské populace v r. 1982 (absolutní minimum) činila

pouze 18 % stavu z roku 1970. V literatuře (Jaeger 1997) se uvádí, že v CHKO Slavkovský les bylo v r. 1991 napočteno na 6 tokaništích 20 kohoutů a 8 slepic, v r. 1994 10 a 3 (5 tokanišť) a v r. 1999 už jen 4 a 1 (3 tokaniště).

Další porovnání přinesla dvě mapování hnízdního rozšíření ptáků v ČR v letech 1973 – 1977 a 1985 – 1989. Počet kvadrátů obsazených tetřívkem poklesl v mezidobí mezi oběma mapováními z 22 % na 15 %. Celkový stav v letech 1973 - 1977 byl odhadnut na 2 500 – 4 500 kohoutů, v letech 1985 - 1989 již jen na 1 100 – 2 200 samců.

Opačný vývojový trend byl zaznamenán od konce 70. let v některých pohraničních horstvech, kde po imisních kalamitách došlo k velkoplošnému odlesnění. Situace připomíná nárůst početnosti tetřívků na holinách vzniklých po mniškových kalamitách po první světové válce (Komárek 1945).

V obou těchto případech se vytvořily podmínky, které alespoň na určitý čas připomínaly prostředí blížící se severské lesotundře (Šťastný, Bejček 1997). Asi nejlepším příkladem jsou vrcholové partie Krušných hor, kde se v letech soustavného úbytku tetřívků v tradičních hnízdních oblastech jejich početní stavy rychle zvyšovaly a na relativně vysoké úrovni se udržují dodnes.

V r. 1994 zjistila Šimová (1996) na ploše 75 km² v loučenské části Krušných hor 75 tokajících kohoutů, což odpovídá vysoké denzitě 1 samce/km² (v předcházejících několika letech byla početnost tetřívků podle našich subjektivních dojmů ještě vyšší, z té doby neexistují bohužel exaktní čísla). V následujících letech došlo však i zde k poklesu početnosti: 1995 – 40 kohoutů, 1996 – 35, 1997 a 1998 mírně přes 20, 1999 – 20 kohoutů (Šimová et al., 2000), což odpovídá i tak dosti vysoké hustotě 0,3 až 0,5 samce/km².

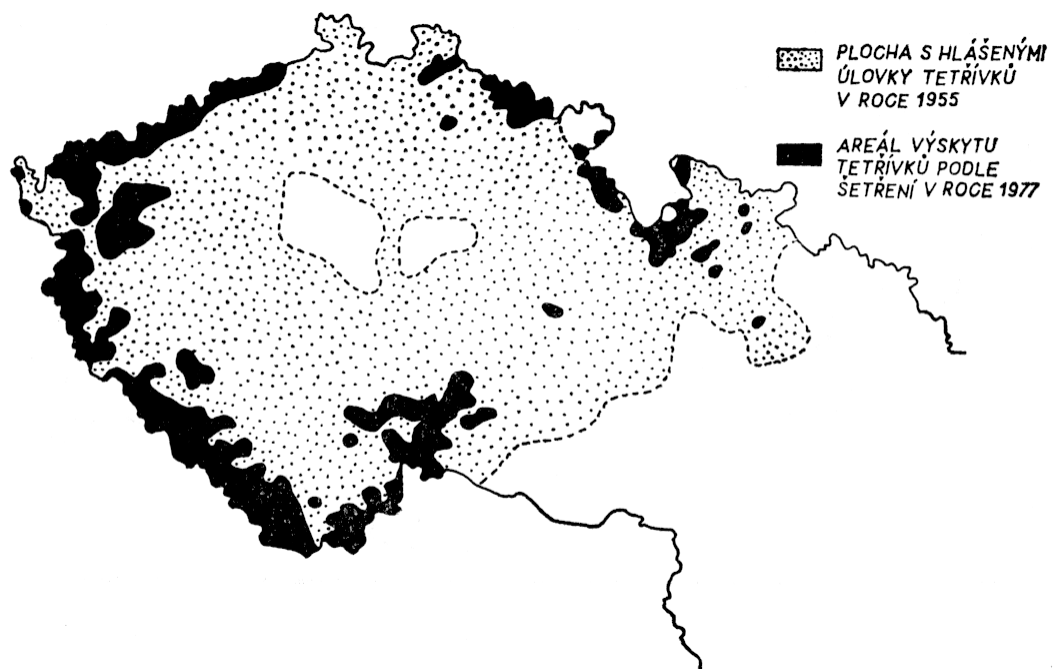
V r. 2000 došlo k opětovnému nárůstu na 54 kohoutů (0,7 samce/km²). Už tato čísla ukazují, že početnost tetřívků může z roku na rok, mnohdy bez zjevných příčin, značně kolísat, jak ostatně zmiňují např. Sekera (1938) či Hudec, Černý (1977). Také Bürger & kol. (2000) prokázali na Šumavě podobné kolísání: na 46 sledovaných tokaništích bylo v r. 1991 zjištěno celkem 158 kohoutů, v r. 1996 265 a v roce 1998 opět pouze 152 kusů.

Také v Krkonoších tetřívky pozitivně reagoval na vznik rozsáhlých imisních holin zarůstajících pionýrskými dřevinami. Početnost v období 1989 – 1998 mírně vzrostla, počty tokajících samců (140 – 150 sameců v české i polské části) ukazují na dlouhodobě stabilní populaci (Flousek, Gramsz 1999).

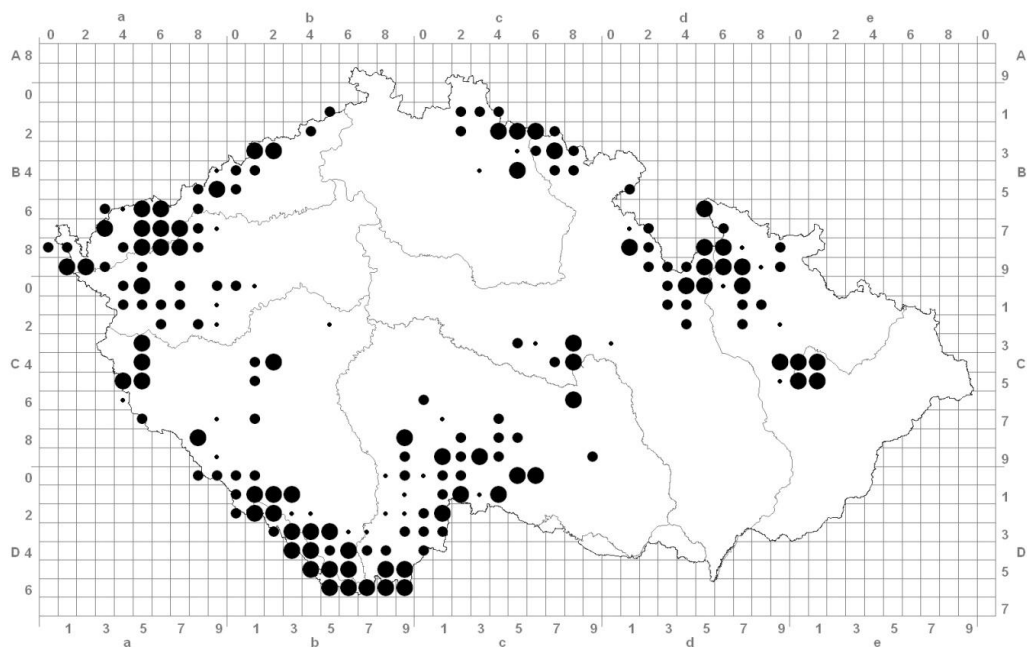
Jizerské hory zaznamenaly podobný vývojový trend v početnosti. Dostál (2001) uvádí, že na konci 70. let se v Jizerských horách vyskytovalo pouze 30 ks tetřívků (0,45 % celkových stavů v bývalé ČSR). Po odlesnění hřebenových partií se jeho stavy v 80. letech postupně zvyšovaly. Od poloviny 90. let byl však na části území pozorován opětový mírný pokles početnosti. Podle Šťastného et al. (2000b) bylo při posledním sčítání v roce 2000 na území Jizerských hor zjištěno 85 – 89 kohoutů.

Obdobná situace jako v imisních horských oblastech nastala i ve vojenských prostorech, kde jsou udržovány rozsáhlé otevřené plochy destrukční činností vojenské techniky, střelbou z těžkých zbraní, případně i požáry. Tak např. Anderle (Pykal & kol. 1990) odhadl koncem 80. let ve vojenském prostoru Boletice stav na více než 100 tokajících kohoutů. V současnosti však tato čísla rozhodně již neplatí, v roce 2000 bylo v této oblasti nasčítáno pouze 20 kohoutů. V současnosti se již jen malé populace tetřívků udržují i v dalších vojenských prostorech – Libavá na severní Moravě a Doupov v severozápadních Čechách.

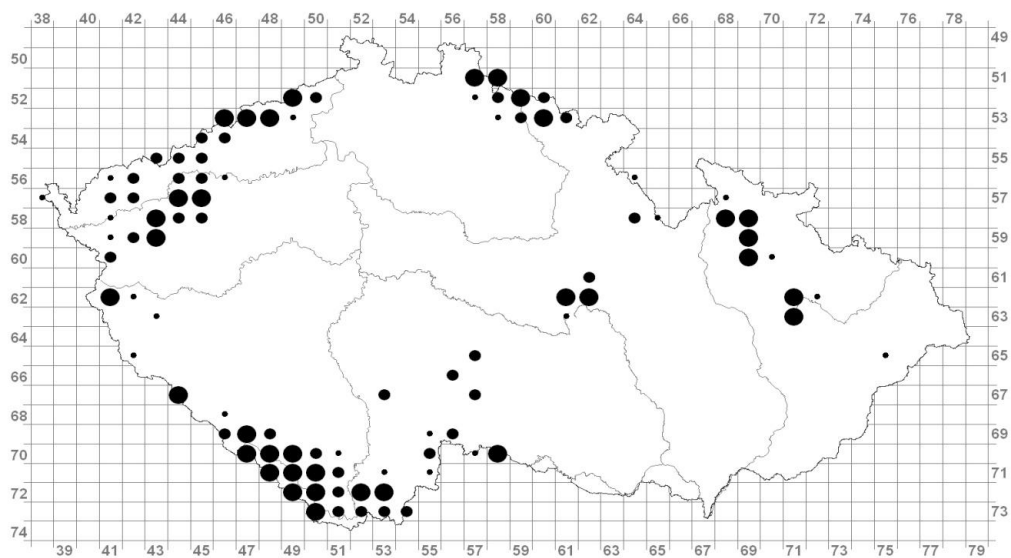
Obr. 2: Rozšíření tetřívka obecného v ČR v letech 1955 a 1977

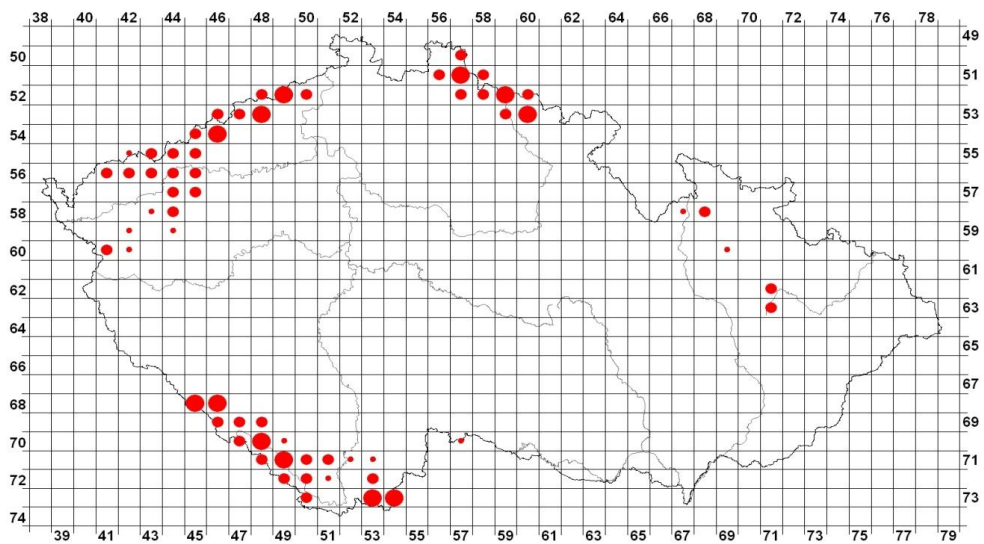
Obr. 3: Rozšíření tetřívka obecného v ČR v letech 1973 - 77

Obr. 4: Rozšíření tetřívka obecného v ČR v letech 1985 - 89

Obr. 5: Rozšíření tetřívka obecného v ČR v letech 2001 až 2003

7. SOUHRN DOPORUČENÝCH OPATŘENÍ PRO VÝCHODNÍ KRUŠNÉ HORY – dokument Agentury ochrany přírody a krajiny ČR

7.1. Odborné a věcné zdůvodnění Souhrnu doporučených opatření

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR vypracovala dokument Souhrn doporučených opatření pro ptačí oblast Východní Krušné hory. V tomto dokumentu jsou obsaženy základní poznatky o zájmové oblasti, zejména možné typy ohrožení živočišných druhů a způsoby nápravy rizikových faktorů.

Souhrn doporučených opatření slouží k naplnění cíle ochrany PO, tedy k zachování populace tetřívka obecného (*Tetrao tetrix*) v příznivém stavu v dlouhodobém časovém horizontu. K tomuto směřují účelná opatření k zajištění kvalitních biotopů druhu na dostatečně velkých plochách a dále upozorňují na další faktory, které by mohly mít negativní dopad na předmět ochrany této PO.

Výčet ostatních druhů v oblasti

Tab. 1 Významné hnízdící druhy (počty párů, odhad pro rok 2007, tučně jsou označeny druhy, které jsou předměty ochrany PO) (Bejček 2010):

Druh	Kategorie ohrožení *	Početnost (páry)	Biotop
čáp černý (<i>Ciconia nigra</i>)	SO	1-2	lesní porosty s potoky
moták pochop (<i>Circus aeruginosus</i>)	O	0-1	otevřená krajina s mokřady
moták pilich (<i>Circus cyaneus</i>)	SO	1-2	rašeliniště, otevřené prostory
Krahujec obecný (<i>Accipiter nisus</i>)	SO	10-20	mozaiky lesů a otevřené krajiny
jestřáb lesní (<i>Accipiter gentilis</i>)	O	3-5	mozaiky lesů a otevřené krajiny
Tetřívek obecný (<i>Tetrao tetrix</i>)	SO	120-130	řídke lesy se světlinami, rašeliniště, louky
chřástal polní (<i>Crex crex</i>)	SO	20-25	vlhké louky
sluka lesní (<i>Scolopax rusticola</i>)	O	40-60	listnaté a smíšené lesy s vlhkými místy

Bekasina otavní (<i>Gallinago gallinago</i>)	O	20-40	rašeliniště, vlhké louky
holub doupňák (<i>Columba oenas</i>)	SO	20-40	starší listnaté a smíšené lesy
výr velký (<i>Bubo bubo</i>)	O	0-1	lesy s otevřenými plochami
sýc rousný (<i>Aegolius funereus</i>)	SO	30-50	jehličnaté a smíšené lesy se staršími stromy
kulíšek nejmenší (<i>Glaucidium passerinum</i>)	SO	1-3	jehličnaté a smíšené lesy
lelek lesní (<i>Caprimulgus europaeus</i>)	SO	1-2	okraje lesů, paseky, průseky
žluna šedá (<i>Picus canus</i>)	-	5-10	listnaté lesy se staršími stromy
datel černý (<i>Dryocopus martius</i>)	-	40-60	jehličnaté a smíšené lesy se staršími stromy
Krutihlav obecný (<i>Jynx torquilla</i>)	SO	20-30	osluněné okraje lesů, paseky
bramborníček hnědý (<i>Saxicola rubetra</i>)	O	80-100	vlhké louky
ťuhýk obecný (<i>Lanius collurio</i>)	O	40-60	otevřená krajina s rozptýlenou zelení
ťuhýk šedý (<i>Lanius excubitor</i>)	O	5-10	otevřená krajina s rozptýlenou zelení
krkavec velký (<i>Corvus corax</i>)	O	10-15	lesnatá krajina střídaná otevřenými plochami
hýl rudý (<i>Carpodacus erythrinus</i>)	O	20-30	

* uváděny jen kategorie zvláště chráněných druhů dle Vyhlášky MŽP č. 395/1992 Sb. v platném znění: KO – kriticky ohrožený, SO – silně ohrožený, O – ohrožený.

7.2. Aktuální stav využívání PO

Aktuální stav využívání PO ve vztahu ke kvalitě biotopů

Lesní porosty prošly zvláště v druhé polovině 20. století dynamickým vývojem, kdy došlo vlivem imisí k rozsáhlému odumírání převážně smrkových monokultur. Lesní hospodaření bylo poté směřováno k zajištění porostů tzv. náhradních dřevin. Mimo výsadby stanovištně nepůvodních druhů (smrk pichlavý, modřín opadavý, borovice kleč) došlo k zvýšení podílu listnatých dřevin (jeřáb, bříza, olše,...), které zlepšilo řadu parametrů biotopu tetřívka. Také díky tomuto zlepšení zdejší populace neprodělala stejně negativní vývoj jako v jiných pohořích České republiky a její početní stavy se doposud udržely na relativně stabilní úrovni.

V souvislosti se zlepšováním kvality ovzduší dochází v poslední době i ke změnám ve způsobech lesního hospodaření směrem k návratu intenzivního hospodaření, zaměřeného především na zajištění dřevní hmoty. Hrozí opětovné

zavádění monokultur a snižování příznivě vysokého podílu dalších dřevin. Navrhovaná opatření by měla vést k tomu, aby na vybraných plochách byl les schopen plnit kromě funkce produkční i další funkce, včetně uchování vysoké biodiverzity prostředí.

Klíčovou součástí biotopu tetřívka obecného jsou rašeliniště a celá škála rašelinných biotopů. V minulosti byly rozsáhlé plochy této přirozené součásti horského prostředí Krušných hor odvodněny z důvodů snahy o jejich lepší hospodářské využití. Vzhledem k tomu, že se tato snaha jako nepříliš ekonomicky efektivní a naopak pro řadu druhů ohrožených organismů včetně tetřívka se ukázala škodlivou, jsou navrhována opatření vedoucí k revitalizaci poškozených ploch. Opatření jsou zaměřena na rašeliniště, u nichž je pravděpodobné, že po úpravách vodního režimu dojde k samovolnému návratu většiny složek přirozeného rašelinného stanoviště. Zároveň jde o plochy, na kterých realizací opatření vzniká minimální ekonomická ztráta.

Změny ve využití krajiny přinesly též ústup od tradičních forem hospodaření na horských loukách. V některých případech to působí negativní změny stanovišť důležitých v určitých fázích životního cyklu ptáků. Jsou navrhována opatření zajišťující zachování vhodných podmínek na tokaništích, případně hnízdištích.

Změny krajiny v horských polohách Krušných hor měly v minulých desetiletích vysokou dynamiku, se kterou se však dosud vitální populace ptáků dokázaly víceméně vyrovnat. Poznatky ze současnosti ukazují, že nadále tento stav nemusí být pravdou. Pro zachování uspokojivého stavu populací vybraných druhů ptáků byla navržena řada opatření a je třeba urychleně přistoupit k jejich realizaci.

Tab. 2 Počty ploch a jejich rozlohy v km² v PO, kde je tetřívka obecný předmětem ochrany A (Bejček 2010)

Bejček 2010: Tab. 1 Počty ploch a jejich rozlohy v km ² v PO, kde je tetřívka obecný předmětem ochrany A						B	
PO	rozloh a PO	n	rozloh a A	% rozlohy	n	Rozloha B	% rozlohy
Novodomské rašeliniště a Kovářská	159,626	4	89,308	55,9	14	19,885	12,5
Východní Krušné hory	163,677	13	66,349	40,5	24	45,882	28,0

Aktuální stav využívání PO s přímým vlivem na jedince druhu, který je předmětem ochrany PO

V PO se vyskytuje neúnosně velká populace prasat divokých. K usnadnění jejich lovu jsou vytvářena újediště. Na lokální stavy však toto opatření má zcela opačný účinek a prasata jsou lákána i do poloh kde by bez této potravní nabídky v zimě nenalezla dostatek potravy. V souladu s celorepublikovou situací je i v této oblasti na vzestupu populace lišky obecné, kuny, psíka mývalovitého a jezevce. Z nedávné minulosti pocházejí neprokázané údaje o výskytu pravděpodobného pytláctví zaměřeného na tetřívka obecného.

Činnosti, aktivity a jevy vyžadující realizaci ochranných opatření

Následující tabulka podává přehled a základní charakteristiku činností, aktivit a jevů na území PO, které mají, či by v dohledné době mohly mít, negativní vliv na druhy, jež jsou předmětem ochrany PO.

Tab. 3 Přehled a základní charakteristiku činností, aktivit a jevů na území PO (Šťastný 2000)

Faktor	prostorová specifikace	časová specifikace	Významnost
Pokračující vývoj náhradních porostů	celoplošně	celoročně	vysoce významný
Používání pesticidů	lesní porosty	IV. - VII.	středně významný
Vysoké stavy jelení zvěře	celoplošně	celoročně	středně významný
Odvodňování rašelinišť, vlhkých luk a pramenišť	rašeliniště, prameniště, podmáčené louky	celoročně	kriticky významný
Zalesňování luk a podmáčených otevřených ploch	rašeliniště, prameniště, podmáčené louky	celoročně	kriticky významný
Neobhospodařování lučních porostů	louky	období toku	středně významný
Pastva	louky	celoročně	středně významný
Predační tlak – zejména prase divoké, liška, kuna	celoplošně	hnízdění, vodění mláďat, zimní období	vysoce významný
Rušivý vliv turistiky a rekreačních aktivit	turistické stezky, lyžařské magistrály	doba toku (III. - VI.), hnízdění a vodění kuřat (VI. - VII.), zimní období (XI. - II.)	vysoce významný
Nová zástavba krajiny – zejména výstavba větrných elektráren	celoplošně	celoročně	středně až kriticky významný faktor podle umístění
Pytláctví	celoplošně	období toku (III. - VI.)	středně významný

Pokračující vývoj náhradních porostů

Vzhledem k poměrně dynamickému vývoji lesních porostů v oblasti, dochází v poslední době k rychlým změnám, které mohou mít negativní vliv na populaci tetřívka. Jedná se především o plošné přeměny náhradních dřevin na cílové, tj. v tomto případě hlavně smrk ztepilý. Ke změnám dochází i přirozeným stárnutím porostů a díky přirozeným pochodům směrem k cílovým dřevinám od dřevin primárních sukcesních stádií. Tyto druhy byly v minulosti více zastoupeny díky značnému podílu podmáčených rašelinných ploch, přirozenému zmlazení i vysoké frekvenci disturbancí způsobených přirozenými faktory v horském prostředí. S nástupem intenzivního hospodaření tyto druhy ustoupily do pozadí a k jejich obnovení došlo až po odumření monokultur následkem imisního zatížení.

Současná pomalu postupující, nicméně plošná přeměna porostů tak s sebou nese riziko zhoršení podmínek pro tetřívka bez adekvátní náhrady na rozsáhlých rašeliništích. Mělo by proto být zabezpečeno zachování určitého nadstandardního podílu náhradních dřevin i v nově zakládaných porostech. Stejně tak by navržená opatření měla zajistit žádoucí prostorovou strukturu porostů s nižším zakmeněním a přítomností otevřených ploch, byť uměle udržovaných.

Používání pesticidů

Používání jakýchkoliv biocidních látek v zemědělské nebo lesnické praxi přináší rizikový faktor ovlivnění dalších složek prostředí. Může dojít k přenosu nebezpečných látek potravou i k přímému ohrožení ptáků. Jedná se zejména o některé druhy insekticidů, které negativně ovlivňují potravu mláďat ptáků v jejich raném tj. nejzranitelnějším období.

Vysoké stavy jelení zvěře

Náhorní planina Krušných hor je charakterizována neúměrně vysokým počtem zde žijících jelenů evropských (*Cervus elaphus* Linné, 1758). Vlivem vhodných podmínek prostředí, zásahů do přirozené struktury populace a absence přirozených predátorů se stavy jelenů zvýšily natolik, že působí značné škody na lesních porostech. Ovlivnění tetřívka spočívá především v konkurenci o potravní zdroje. Jeleni v nepřirozené míře poškozují porosty hlavně listnatých dřevin, spásají však také nízkou keříčkovou vegetaci. Obě tyto složky přitom tvoří dominantní část potravy tetřívka v různých obdobích roku.

Odvodňování rašelinišť, vlhkých luk a pramenišť

Meliorační zásahy na rašeliništích a podmáčených loukách ve smyslu jejich odvodnění jednoznačně mají za následek znehodnocení biotopu tetřívka a bekasiny. Cílená přeměna stávajícího a ekonomicky méně využitelného podmáčeného stanoviště na hospodářský les resp. suché louky zasahuje základní složku biotopu tetřívka, jeho primární prostředí v podmínkách střední Evropy. Dochází k postupným změnám struktury porostů, druhového složení vegetace. Dochází k ústupu rostlinných druhů, které tvoří významnou složku potravy tetřívka, jako jsou specifické druhy trav, nízké keříčkovité rostliny, listnaté dřeviny.

Zalesňování luk a podmáčených otevřených ploch

Zalesňování luk hospodářskými dřevinami, zvláště pak zalesňování vlhkých a podmáčených luk, pramenišť a rašelinišť může být kritickým faktorem z hlediska úbytku vhodného biotopu tetřívka. Zasahuje totiž klíčovou složku jejich biotopu – otevřené prostory bez zapojené stromové vegetace. Tento faktor má za následek změny struktury krajiny, která se stává méně přehlednou a z hlediska predátorů méně bezpečnou. Přeměna porostů ovlivňuje i potravní nabídku druhu.

Neobhospodařování lučních porostů

Existence tradičních tokanišť je v některých případech podmíněna existencí dostatečně rozsáhlých otevřených ploch na loukách. V těchto specifických případech by sukcese na dříve obhospodařovaných otevřených plochách měla za následek zánik tokaniště.

Na druhou stranu sukcesní porosty na plochách mimo tokaniště, tvořené jeřábem, břízou, osikou a dalšími druhy rychleji rostoucích listnatých dřevin, představují ideální potravní stanoviště pro tetřívka.

Pastva

Extenzivní formy pastvy jsou formou využití krajiny, která je ve shodě s požadavky tetřívka, chřástala polního i bekasiny. Problémem může být pastva v určitých specifických místech případně ve specifickém období. Ohrožující může být pastva na tokaništích tetřívka v období toku.

Predační tlak – zejména prase divoké (*Sus scrofa*), liška (*Vulpes vulpes*)

Prase divoké bylo v minulosti v oblasti náhorní plošiny v Krušných horách, kde jsou vyhlášeny PO na ochranu populací tetřívka obecného, poměrně málo početné. Pouze v pozdním létě migrovaly skupiny divokých prasat do nejvyšších poloh kolem rašelinišť. Divoká prasata zde nemívají mladé. S příchodem prvního sněhu tato zvířata sestupovala do nižších poloh, neboť v zimním období by se těžko dostávala přes sněhovou pokrývku k potravě. Tradiční způsob krmení spárkaté zvěře do krmelců a jeslí nepředstavoval v zimě dostatečnou potravní nabídku.

V současné době se příkrmování zvěře v nejvyšších polohách Krušných hor děje průběžným navážením odpadní siláže, jádra a plev traktory a nákladními automobily podél lesních cest. Tento velmi nevhodný způsob příkrmování soustřeďuje divoká prasata do navazujících oblastí, převážně rašelinišť, a jelikož je i při vyšší sněhové pokrývce tato potrava dostupná, zůstává dnes poměrně početná populace prasete divokého zde po celou zimu. Zároveň zde i na jaře rodí mláďata.

Prase divoké vytváří na populaci tetřívka poměrně silný predací tlak a je odůvodnitelné zajistit, aby se v zimním a jarním období (sezení a vyvádění kuřat) v PO vyskytovala v co nejmenším zastoupení.

Na základě zjištěných zkušeností je nutno z důvodu ochrany populace tetřívka obecného přestat v oblasti jeho výskytu příkrmovat způsobem, kdy je po celou zimu volně kolem cest vyváženo krmení a vrátit se k příkrmování pouze v krmelcích a jeslích bez ukládání na zem.

U tetřívka je dalším významným predátorem početná liška. Byť její predací tlak nelze považovat za jeden z hlavních faktorů limitujících populaci tetřívka, její vysoké stavy mohou působit jako v souhře s dalšími faktory zejména v hnízdním období.

Rušivý vliv turistiky a rekreačních aktivit

Turistika a další rekreační aktivity mohou v případě tetřívka obecného hrát jako rušivý faktor vysoce významnou roli. V období hnízdění a vodění kuřat (červen – červenec) se problém týká vedení turistických stezek oblastmi využívanými tetřívkem k hnízdění.

V zimním období (listopad – únor) se problém týká především vedení běžkařských tratí známými tokaništi a místy zimního výskytu a v době toku (březen – červen) klasické turistiky, cykloturistiky, venčení psů apod.

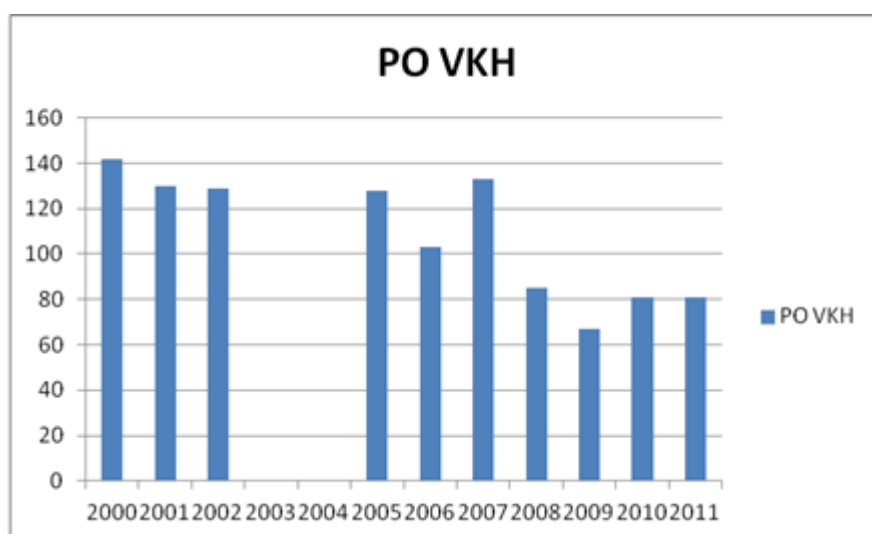
Nová zástavba krajiny – zejména výstavba větrných elektráren

Tetřívka obecný je stejně jako další kurovití považován za druh, který velmi citlivě reaguje na přítomnost větrných elektráren. Ačkoliv míru negativního ovlivnění těmito stavbami, především plánované masové výstavby větrných elektráren, nelze vzhledem k nedostatku aktuálních poznatků z ČR přesně hodnotit, je nutno velmi obezřetně posuzovat nejen ovlivnění působené stavbou a provozem jednotlivých elektráren, ale i další aktivity s tím spojené. Realizace těchto staveb zahrnuje mimo jiné zábor biotopu, změnu jeho prostorové struktury, permanentní rušení způsobené provozem, zvýšený pohyb osob a další rizikové faktory.

Pytláctví

V minulosti byly zaznamenány skutečnosti indikující nelegální odlov tetřívka obecného. Do budoucna by mělo být takovým aktivitám zabráněno.

Obr. 6 Vývoj početnosti tokajících kohoutů tetřívka v PO VKH (Bejček 2012).

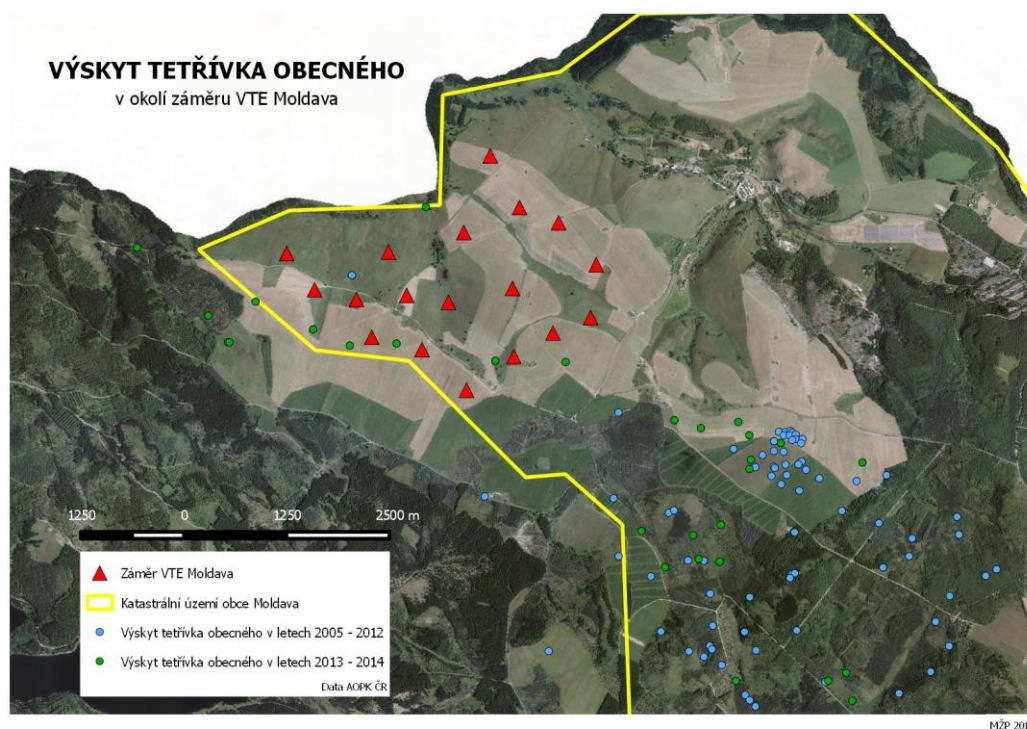

7.3. Stav tetřívka na lokalitě Moldava

Na základě každoročního jarního sčítání se v zájmovém území podle aktuálních odhadů, nebo jeho bezprostředním okolí vyskytuje cca 5 tokajících kohoutků. Lze tak odhadnout, že v rámci ptačí oblasti Východní Krušné hory se jedná až o 10 % populace.

Obr. 7 Výskyt tetřívka v okolí záměru VE Moldava (AOPK ČR 2015)

7.4. Příčiny ohrožení druhu

Již Storch se v r. 2000 se podrobně zabýval příčinami poklesu početnosti a změnami rozšíření. Odborníci v 21 státech odpovídali v dotaznících na danou problematiku ohledně výskytu tetřívka obecného a byly definovány následující negativní vlivy.

Změna biotopu

Změny biotopu jsou označovány za nejvýznamnější důvod úbytku tetřívka v jeho evropském areálu. Ve 14 z 21 států je považují za nejhorší faktor. Zahrnuje degradaci (zhoršení podmínek vedoucí ke snížení počtu), ztrátu (území se stává zcela nevhodné pro tetřívka) nebo fragmentaci biotopu (narušení spojitosti vhodného biotopu). Za typický příklad takových změn lze považovat: odvodňování a ničení rašelinišť, zalesňování otevřených ploch, ničení nízké vegetace a na ní vázaných společenstev bezobratlých pastvou, ústup od pravidelného obhospodařování pastvin a luk, výstavby sportovních (lyžařských) areálů apod.

Nízká početnost populací

Mnoho populací tetřívka je početně slabých a izolovaných především v západní a střední Evropě. Populace o velikosti cca 100 jedinců a menší jsou velmi zranitelné k náhodným demografickým výkyvům nebo ekosystémovým událostem. Zaznamenán je již zánik nebo velmi kritický stav populací v Dánsku, Belgii, Německu nebo Nizozemí. Nedostatečná velikost populací je považována za významnou hrozbu v 38 % zemích.

Na saské straně Krušných hor žije pouhý zlomek celé krušnohorské populace a i ten je bezvýhradně provázaný a závislý na populaci tetřívka na území ČR (Krüger, T.; Herzog, S. 2000a, Krüger, T.; Herzog, S. 2000b).

Součástí vhodného managementu tetřívka obecného by měl být v první řadě monitoring početních stavů (Klaus S., Bergmann H. - H., 1994). V celé republice probíhá v zájmových oblastech každoroční sčítání v době jarního toku, a to i s ohledem na povinnost reportingu pro EU.

Predace

Vývoj růstu populací více druhů predátorů – generalistů v druhé polovině 20. století lze považovat za hrozbu pro lokální populace tetřívka v Evropě. Mezi druhy, které mohou negativně ovlivňovat zejména úspěšnost hnízdění, patří zejména malí i střední savci, krkavcovití ptáci, lasicovité šelmy, lišky, psík mývalovitý a především prase divoké.

Antropogenní rušení

Klíčovou roli především v malých a fragmentovaných populacích hraje opakované antropogenní rušení. Hrozbou se jeví zejména turismus a outdoorové aktivity, lyžování, horská cyklistika apod. I když nedochází přímo ke změnám biotopu tetřívka, může neustálé vyrušování hlavně v citlivých obdobích (zimování, tok, hnízdění) způsobit vymizení druhu. Již v roce 1882 označuje J.V. Černý tetřívka za velice plachého, v roce 1940 jej pak popsal Paul Géroutet jako zvěř vysoce citlivou na opakované vyrušování a o pětadvacet let později Dr. Courtier označil vpád turistiky za velmi zhoubný pro tyto ptáky.

Lov, pytláctví

Velkou hrozbou populace je přímý lov a pytláctví. Tento jev je četný především ve státech východní Evropy. Bohužel i příležitostné zabití může působit v méně početných populacích jako velmi kritický faktor i v dalších regionech.

7.5. Optimální způsoby využívání PO

Vhodné způsoby využívání PO ve vztahu ke kvalitě biotopů:

Část lesních porostů v PO by měla splňovat následující parametry, aby byla zachována atraktivita těchto porostů pro tetřívka obecného. Vybrané porosty by měly být rozvolněné s ploškami bezlesí. Mezi dřevinami vysazovanými na holinách by měla být preferována směs smrku, břízy, jeřábu, popř. kleče a olše a neměla by být opomíjena potřeba ponechání nezalesněných míst (včetně např. udržování cestní sítě). Měl by být podporován rozvoj bohatého bylinného patra včetně keříčkovitých formací (brusnicovité) regulací stavů jelena evropského.

Na dřívě odvodněných rašeliništích by měla být provedena revitalizace (úprava vodního režimu), tak aby rašeliniště znovu plnila funkci primárního biotopu tetřívka obecného.

Tradiční tokaniště na loukách by měla být během podzimu sečena a měla by na nich být vyloučena pastva, alespoň v období citlivém pro tetřívka (březen až červenec).

Vhodné způsoby využívání PO s přímým vlivem na jedince druhu, který je předmětem ochrany PO:

V PO by měly být regulovány stavy vybraných predátorů, zejména by měly být snižovány stavy lišky obecné, kuny, jezevce, psíka mývalovitého a prasete divokého s cílem omezit ztráty během hnízdění, vodění mláďat a v zimním období. V PO by neměly být vytvářeny újedi lákající prasata divoká i do vyšších poloh, kde by se za normálních okolností celoročně nevyskytovala.

Turistika by měla být udržována na únosné míře – omezena až vyloučena by měla být zejména na známých tokaništích během hnízdění a v zimním období.

Výstavba veškerých objektů mimo intravilán (např. větrných elektráren) by měla být posouzena z hlediska vlivu na tetřívka obecného a důsledným dohledem vyloučeno pytláctví.

7.6. Soubor doporučených opatření v Německu

Stejně jako na české straně Krušných hor, tak i v Německu byl zpracován jakýsi Soubor bezodkladných opatření k ochraně tetřívka (Sofortmaßnahmen des Birkhuhns /Tetrao tetrix/ im Erzgebirge), řešící oblast Fürstenau, Kahleberg a Lugsteingebiet, Erzgebirgskamm bei Deutcheinsiedel, Erzgebirgskamm bei Satzung.

Tento dokument považuje populaci tetřívka v Krušných horách za nejsilnější a nejdůležitější mimo Alpy. Upozorňuje však, že v některých lokalitách došlo k úbytku tetřívka a to o 60%, avšak někde až o 80 – 90%. Jako klíčové důvody tohoto úbytku jsou zde pak označeny 1.) proměny přírodního prostředí, 2.) rušení tetřívka a 3.) predátoři. Saské ministerstvo životního prostředí tak stanovilo tato doporučující opatření:

- udržení a znovuvytváření lesních holin
- prosvětlení mladých lesních kultur a jejich střednědobá přeměna ve světlé jeřabino-březové lesy s jehličnatými skupinami
- obnova rašelinišť odstraněním meliorací
- obnova otevřené krajiny
- odklonění turistických akcí a návštěvníků z oblastí hlavního výskytu, a to od března do července
- zesílený lov predátorů (zvláště lišek a prasat), stejně jako potravních konkurentů (jelen evropský) v klíčových oblastech
- pro tyto úkoly zřídit projektkoordinátora a zkontaktovat téhož na české straně

Pro německou stranu byl jmenován jako Projektkoordinátor Dr. Rolf Steffens a je očekávaná přeshraniční spolupráce.

Území Moldavy se přímo dotýká následujících lokalit soustavy Natura 2000 na území České republiky:

- Ptačí oblast Východní Krušné hory (CZ0421005)
- Evropsky významná lokalita Grünwaldské vřesoviště (CZ0420074)
- Evropsky významná lokalita Východní Krušnohoří (CZ0424127)

8. CHARAKTERISTIKA ZÁJMOVÉHO ÚZEMÍ

Území se nachází v Ptačí oblasti Východní Krušné hory, která byla vyhlášena na rozloze 16 368 ha na vrcholové plošině pohoří v nadmořské výšce 470 až 956 m. Je označena mezinárodním kódem CZ 0421005. Ptačí oblast Východní Krušné hory se nachází v Ústeckém kraji, v nejvýchodněji položené třetině stejnojmenného pohoří při německých hranicích. Je místem výskytu řady dalších ohrožených druhů a stanovišť. PO Východní Krušné hory byla vymezena Nařízením vlády ČR č. 28/2005 ze dne 15. prosince 2004 k zajištění ochrany populace tetřívka obecného (*Tetrao tetrix*), který je druhem obsaženým v příloze I. Směrnice o ptácích (79/409/EHS) ze dne 2. dubna 1979 o ochraně volně žijících ptáků. Oblast lze charakterizovat lesy (v minulosti poznamenanými působením nadměrně vysokých imisí), velkými plochami rašelinišť, vlhkých luk a pastvin a také velmi řídkým osídlením. Předmětem ochrany je populace tetřívka obecného.

Lesní porosty prodělaly v druhé polovině 20. století dynamický vývoj, kdy po odumření smrkových monokultur zabírají v současnosti velké plochy imisní porosty s vysokým podílem náhradních dřevin, jako jsou bříza, jeřáb, olše a další. Rašeliniště byla v některých částech postižena odvodněním. Louky byly též v minulosti plošně odvodněny, místy i rozorány, stále zde však existují velké plochy vlhkých luk s rozptýlenou zelení na kamenných snosech.

Mozaika rašelinných biotopů, imisních porostů a otevřených ploch luk představuje vhodné prostředí pro existenci tetřívka obecného, jehož populace v Krušných horách je nejpočetnější v rámci České republiky. V ptačí oblasti je populace distribuována poměrně rovnoměrně, větší koncentrace jedinců se vyskytuje poblíž zachovalých fragmentů primárního prostředí – rašelinišť a v blízkosti tradičních tokanišť. Problémem může být protáhlý tvar oblasti, neboť je nutno usilovat o zachování možnosti migrační propustnosti a vzájemné komunikace populace v celé délce území.

Přírozené lesní porosty v území jsou tvořeny lesními typy jedlobukového a smrkobukového vegetačního stupně. Dle mapových podkladů Ústavu pro hospodářskou úpravu lesa byly v území vymezeny následující soubory lesních typů:

- 5 – jedlobukový vegetační stupeň: 5V – Vlhká jedlová bučina, 5S – Svěží jedlová bučina, 5Z – Zakrslá jedlová bučina,

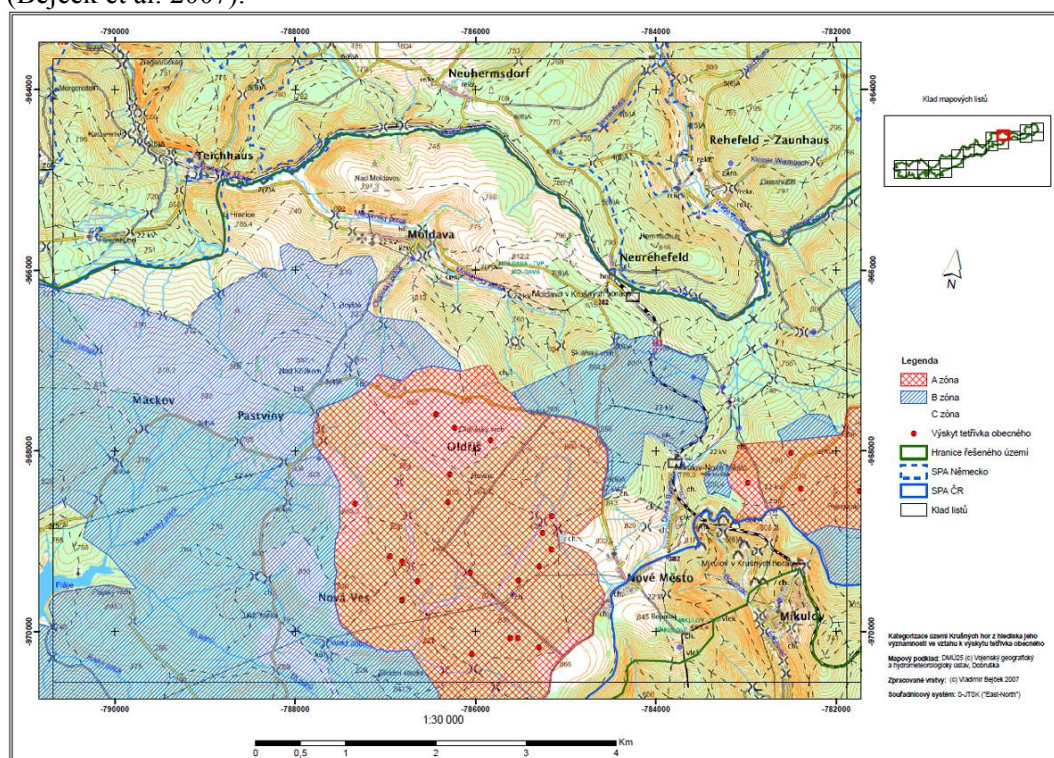
- 6 – smrkový vegetační stupeň: 6P – Kyselá smrková jedlina, 6K - Kyselá smrková bučina, 7G – Podmáčená jedlová smrčina a 7R - Kyselá rašelinná smrčina.

V současné době se na ploše vyskytují značně pozměněné porosty, které vznikly v důsledcích různých vlivů v minulosti. Především šlo o dlouhodobé působení imisí, které způsobilo plošný úhyn druhotných smrkových porostů na méně vhodných stanovištích. Vyšší hladina spodní vody umožnila vývoj podmáčených smrčin (L9.2B) a údolních jasanovo-olšových luhů (L2.2). Na rašelinných ložiscích jsou místy zastoupeny rašelinné březiny (L10.1).

Největší plochu však zabírají druhotné lesní porosty, vzniklé jako nálety dřevin v mladých sukcesních stádiích s dominantní břízou, dále např. vrbou jívou, topolem osikou apod., na okrajích nevelké výsadby jehličnanů – smrku ztepilého a smrku pichlavého. Obecně lze konstatovat, že druhové složení dřevin v lesních porostech vojenského prostoru velmi dobře odpovídá ekologickým nárokům tetřívka obecného. Nastupující sukcese však přirozeně zhoršuje kvalitu tohoto biotopu.

Na plochách bezlesí jsou zastoupena stanoviště různého stupně zamokření. Nacházejí se zde mozaiky následujících biotopů: T1.1 mezofilní ovsíkové louky, T1.2 horské trojštětové louky, T1.5 vlhké pcháčové louky, T1.6 vlhká tužebníková lada, T2.3 podhorské a horské smilkové trávníky, T8.2 sekundární podhorská a horská vřesoviště, R2.2 nevápnitá mechová slatiniště a R3.4 degradovaná vrchoviště. Tato stanoviště jsou vhodným prostředím pro výskyt tetřívka a dalších ohrožených druhů. Většina luk se vyznačuje bohatým zastoupením rozptýlené zeleně, která s postupem sukcese zastiňuje otevřené prostory. (Klasifikace biotopů uvedena dle Chytrý a kol. 2001)

Obr. 9 Mapa Zóny významnosti z hlediska populace tetřívka obecného – zóny A,B,C (Bejček et al. 2007).

9. ZÁMĚR VÝSTAVBY VĚTRNÝCH ELEKTRÁREN (VE) MOLDAVA

Rozsah (kapacita) záměru

V zájmové oblasti byly několikrát uskutečněny snahy o zástavbu území větrnými elektrárnami. Posledním záměrem je vybudování a následné provozování maximálně 40 větrných elektráren (VE) a navazující infrastruktury (úprava a stavba obslužných komunikací a kabelového vedení atd.).

Umístění záměru

Kraj: Ústecký

Okres: Teplice

Obec: Moldava

Katastrální území: Pastviny u Moldavy, Moldava, Měckov

Investor: EP Renewables, a.s., prostřednictvím společnosti Ekola group, spol. s r. o. (zdroj Cenia)

Zájmové území se nachází v k. ú. Moldava, Mackov a k. ú. Pastviny u Moldavy v Krušných horách, v západní části bývalého okresu Teplice, u státních hranic se SRN. Správně náleží k městu Duchcov. Rozkládá se na náhorní plošině Krušných hor, západně od polní cesty vedoucí z Moldavy k silnici Fláje – Mikulov, Nové Město v Krušných horách, v okolí vrchů Nad Křížkem (k. 857,1) a Bojiště (k. 823,3) a zaniklé obce Mackov (Motzdorf) a na loukách (pastvinách) západně od těchto vrchů (směrem ke státní hranici), v místech zaniklé obce Pastviny (Grünwald). V obou jmenovaných příhraničních obcích žilo do roku 1945 několik set německy mluvících obyvatel, kteří se živili skrovným zemědělstvím, výrobou dřevěných šindelů a těžbou rašeliny, a to zejména v prostoru dnešního Grünwaldského vřesoviště. Dále zde fungovala jedna pila a dva mlýny. V roce 1950 v obci Pastviny žilo pouze 15 obyvatel. V polovině 50. let minulého století obě vesnice, založené před několika staletími, zanikly. Dnes zůstaly už jen zbytky zdí a ruiny, skupiny stromů na místech bývalých stavení, rybníky a cesty s jeřábovými alejemi (Bejček V., 2010).

Základny plánovaných VE jsou umístěny na loukách a pastvinách, ve východní části zájmového území se nachází na pravidelně kosených (popř. spásaných) stanovištích či na stanovištích delší dobu hospodářsky nevyužívaných. Část území, především v pásu podél komunikace v jižní části, byla před několika lety osázena mladým smrkovým porostem.

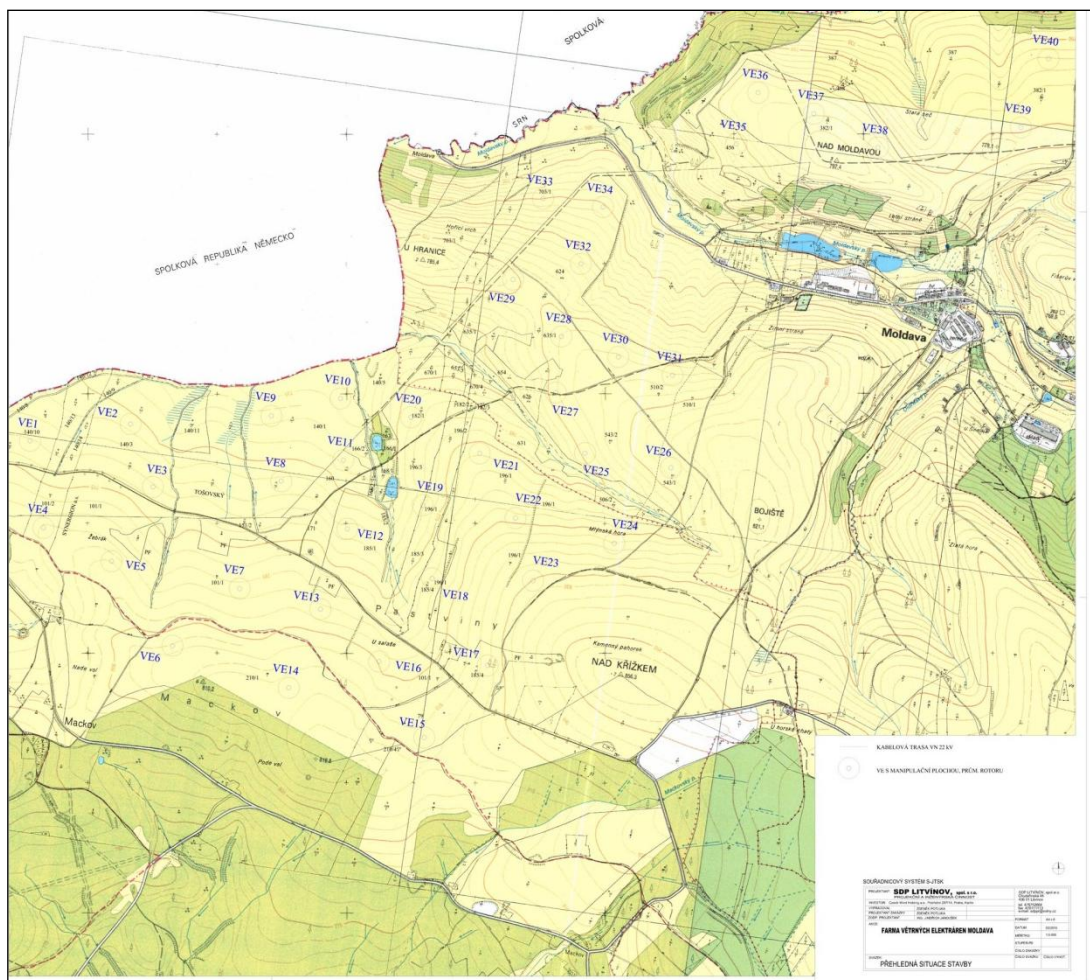
Rostlinná společenstva jsou víceméně přirozená, avšak silně ochuzená. V místech bývalých letních stájí skotu (u rybníčků) i silně ruderalizovaná. Stanoviště je převážně mezofilní, místy mírně podmačené. Mokřady se vyskytují zejména na severozápadě předmětného území v blízkosti hranic se SRN v prostoru Žebráckého rohu. Území je v současnosti (a bylo i v minulosti) využíváno především k zemědělské činnosti.

Hodnocené území ležící na vrcholovém plató Krušných hor se podle klimatické regionalizace nachází na SV okraji chladné klimatické oblasti CH 6 (QUITT 1971). Tato oblast je charakterizována typem klimatu s krátkým až velmi krátkým, mírně chladným, vlhkým až velmi vlhkým létem, dlouhým přechodovým obdobím, chladným jarem a mírně chladným podzimem, s dlouhou zimou a dlouho trvající sněhovou pokrývkou - počet dní se sněžením, respektive se sněhovou pokrývkou se pohybuje mezi 45 – 60. Průměrná roční teplota činí cca 5 °C. Nadmořská výška území se pohybuje v rozmezí cca 750 – 850 m n. m.

Stručný popis záměru

Záměr výstavby a provozu 40 VE byl předložen s představou nejprve odděleného hodnocení vlivů každé VE a následně jako celku. Z hlediska stavebního se jedná o novostavbu technických zařízení a navazující infrastruktury (kabelové elektrické a datové vedení vedené do přípojného místa v Oldřichově, obslužné komunikace a trafostanice) pro výrobu elektrické energie z obnovitelných zdrojů (kinetické energie větru) – větrné elektrárny (dále jen VE). Projekt představuje výstavbu max. 40 ks VE o celkovém instalovaném výkonu cca 80 - 120 MW (dle instalovaného výkonu 2 – 3 MW)

Obr. 10 Mapa s přesnou lokalizace plánovaných VE (SDP Litvínov 2012)

Typy VE

V současné době přicházejí do úvahy následující typy:

- ENERCON E82 2 MW
- Vestas V90 2 (3) MW

Technické a technologické řešení záměru

Stavba VE je logicky členěna do tří celků:

1. Stavba obslužných komunikací
2. Stavba datových a el. kabelů a kabelového vedení k přípojnému bodu
3. Stavba vlastní technologie VE
  - a. Realizace gravitačních základů
  - b. Montáž tubusu
  - c. Usazení gondoly
  - d. Zprovoznění systémů

Varianta – Enercon E82

Efektivita větrných elektráren ENERCON E-82 v dané lokalitě je předběžně odhadována na cca 27 %, což je velmi vysoká hodnota využití větrných elektráren a zároveň důkaz velmi dobrého větrného potenciálu dané lokality.

Enercon E-82 je VE s třílistým rotorem, s aktivním nastavováním listů rotoru, provozem s nastavitelným počtem otáček a jmenovitým výkonem 2000 kW. Průměr rotoru je 82 m a výška tubusu je 108 m. Celková výška elektrárny je 149 m.

Koncepce bezpřevodového pohonu Enercon snižuje počet součástí zařízení E-82 na minimum, konkrétně jde o prstencový generátor, rotor, systém připojení k síti. Prstencový generátor a rotor vytvářejí jednu jednotku. Náboj rotoru je připojen pomocí příruby přímo na otáčivou součást generátoru a otáčí se při provozu s proměnlivým počtem otáček. Výkon vyprodukovaný generátorem E-82 je dodáván prostřednictvím systému připojení k síti Enercon do stávající energetické sítě, přičemž se E-82 dokáže přizpůsobit stávajícím parametrům sítě, jako je napětí a frekvence.

Technické údaje ENERCON E-82

Jmenovitý výkon: 2000 kW
výška tubusu: 108m
výška celková: 149 m
průměr rotoru: 82,0 m
plocha rotoru: 5281 m²
počet listů: 3
počet otáček rotoru 6–19,5 ot/min
zapínací rychlost větru: 2,0 m.s-1
nominální rychlost větru: 12 m.s-1
Odpojovací rychlost větru: 22 - 28 m.s-1
Převodovka: není
Generátor: synchronní, prstencový
Počet otáček generátoru: 6 – 19,5 ot/min
Napětí: 400 V
Regulace výkonu: „pitch“
Regulace otáček: aktivní naklápění listů vrtule
Hlavní brzdový systém: Nastavení listů
Vedlejší brzdový systém: Nastavení listů
Natáčení gondoly: 6 elektrických motorů

Větrné elektrárny ENERCON E-82 jsou vybaveny systémem ochrany proti zásahu bleskem, který odkloní případný zásah blesku tak, aby nedošlo k poškození lopatek rotoru ani jiných komponent VE.

Za provoz větrných elektráren je zodpovědná osoba s licenci Energetického regulačního úřadu, za podmínek stanovených energetickým zákonem. Kromě toho bude VE napojena na dohledové centrum firmy ENERCON.

Varianta - Vestas 90:

VE dánského výrobce Vestas typ V90 – 2 (3) MW je umístěna na stožáru o výšce osy rotoru 105 m a má průměr rotoru 90 m, čemuž odpovídá délka každého z listů 44 m. Celková výška V90 je 150 m. Plocha kruhu pokrývaná listy odpovídá 6 362 m². Elektrárna začíná pracovat při rychlosti větru 4 m/s a vypíná se při

rychlosti 25 m/s. Vypínání se provádí nastavením listů do praporu a je podpořeno ještě čelistovými brzdami, které rychle zařízení zastaví a následně zajistí.

Technické údaje V90:

jmenovitý výkon: 2,0 (3,0) MW

stožár: ocelový tubus – výška 105 m

rotor: třílistý o průměru 90 m

záběrová plocha: 6362 m²

počet otáček: variabilní v rozsahu 8,6 – 18,4 ot/min.

spouštění: bez motorického pohonu – větrem

výroba el. energie: od 3,0 m/s

plný jmenovitý výkon: v rozmezí 14 – 25 m/s

generátor: asynchronní čtyřpólový

převodovka: planetová

Železobetonový základ pravidelného šestnáctiúhelníkového tvaru je překryt vrstvou zeminy. Jeho průměr odpovídá 16,4 m. Na okraji má tloušťku 1,7 m, směrem ke středu narůstá až na 2,7 m pod základovou patkou.

Věž se skládá z pěti dílů, které jsou sešroubovány k sobě a k základové patce. Věž je z ohýbaných svařených plechů. Hmotnost jedné věže je 225 t. Celková hmotnost VE dosahuje cca 335 t. Věž má u země průměr 4,2 m a postupně se zužuje až na 2,3 m u vrcholu tubusu.

VE V90 je vybavena asynchronním generátorem s planetovou převodovkou a čelním ozubeným kolem. Uvnitř třílistého rotoru o celkové hmotnosti 36 t je vedena měděná síťka sloužící k zachycení a svedení blesku. Udržení plného výkonu v širokém rozmezí síly větru je realizovatelné pomocí natáčení lopatek rotoru dle aktuální povětrnostní situace – systém pitch Vestas OptiTip® pro regulaci otáček.

Předpokládaný termín zahájení realizace záměru a jeho dokončení

Zahájení i dokončení výstavby je závislé na ukončení povolovacích a správních řízeních.

Délka provozu záměru

Jde o dočasnou stavbu s dobou trvání 25 let od uvedení do provozu.

Možnost kumulace s jinými záměry

Posuzovaná lokalita je z hlediska větrnosti pro investory atraktivní lokalitou – z tohoto důvodu je v současnosti známo několik záměrů, které jsou většinou ve stádiu studií. Plánované záměry a jejich kapacity jsou také často měněny – z hlediska počtu, typu, umístění apod.

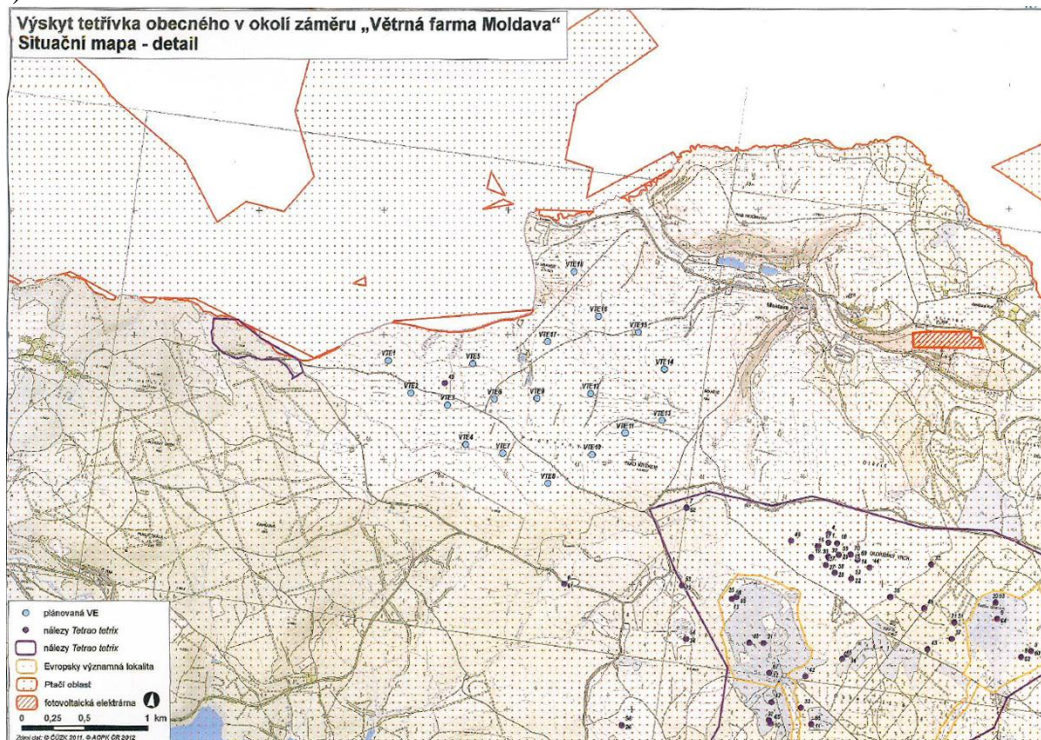
Realizované projekty a projekty v přípravě

- 3 VE (Větrná farma U tří pánů) ve vzdálenosti cca 4 – 7 km JV směrem jsou situovány do obdobné výkonové a rozměrové kategorie – Enercon E 70 o celkové výšce 121 m,
- 3 menší VE staršího typu téhož výrobce zhruba 4 km S směrem již na území Německa.
- 2 VE u Obce Klíny JZ směrem
- 2 VE byly na podzim roku 2010 vybudovány u obce Fojtovice přibližně 16 km východně a v této lokalitě je plánována výstavba dalších 4 VE.

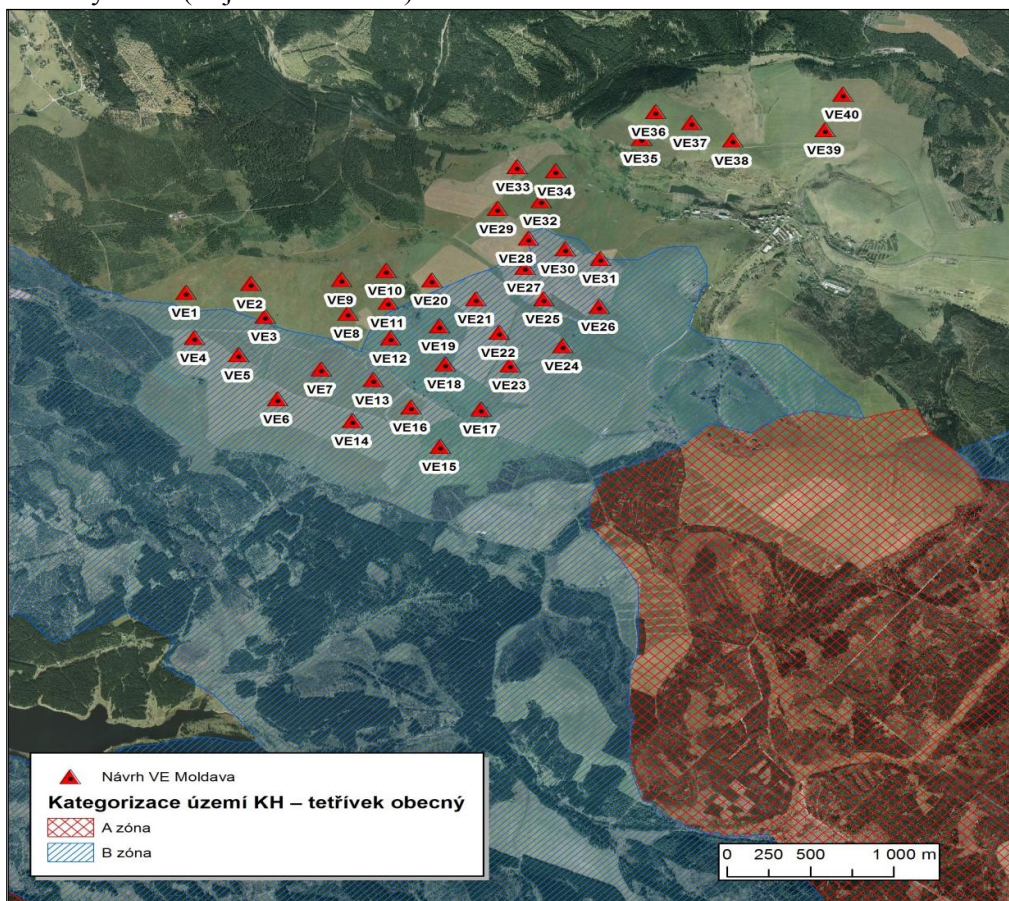
Možné přeshraniční vlivy

Vzhledem k tomu, že hranice předmětného území tvoří zároveň státní hranici ČR/SRN, je přeshraniční vliv záměru tohoto typu vysoce pravděpodobný.

Obr. 11 Mapa výskytu tetřívka obecného v okolí záměru „Větrná farma Moldava“ (Kuras 2011)

Obr. 12 Mapa Zóny významnosti z hlediska populace tetřívka obecného vztahené k plánovaným VE (Bejček et al. 2007).

10. VÝVOJ KAUSALITY VĚTRNÁ FARMA MOLDAVA

Prvním krokem v současné době k zastavění zájmové oblasti byl záměr pod názvem "Farma větrných elektráren v k. ú. Oldříš, Pastviny, Mackov, Nové Město v Krušných horách, Moldava". ČIŽP vydala pro tento záměr rozhodnutí v roce 2003 o zákazu činnosti do doby vydání výjimky ze zákazů podle § 56 ZOPK pro zvláště chráněný druh živočicha – tetřívka obecného (potvrzeno odvolacím orgánem téhož roku).

Investor zažádal o výjimku ze zákazu dle § 56 zákona. Rozhodnutím MŽP ze dne 23. 11. 2004 nebyla udělena, na základě rozhodnutí ministra o rozkladu nabylo právní moci dne 20. 3. 2005

V červenci 2010 bylo podáno k vyjádření nové (s výše uvedeným nesouvisející) oznámení o záměru VE Moldava dle zákona č. 100/2001 Sb., bylo však upozorněno na skutečnost, že pro část zájmového území dosud platí uvedený zákaz činnosti.

Pro tento záměr byla MŽP předložena v květnu 2012 k vyjádření dokumentace EIA, výše uvedená skutečnost nebyla v dokumentaci nijak komentována. Vzhledem k rozpornému posouzení vlivu záměru na tetřívka obecného obsaženému v dokumentaci EIA a v předchozích řízeních vedených ČIŽP i MŽP opřela se ČIŽP pro o posouzení nezávislého odborníka. Na základě toho bylo vydáno v prosinci 2012 negativní vyjádření.

MŽP, odbor posuzování vlivů na životní prostředí a integrované prevence vydal souhlasné stanovisko EIA. Se závěry stanoviska posuzování vlivů na životní prostředí nesouhlasí zástupci občanských sdružení na české i německé straně hranice.

Krajský úřad Ústeckého kraje, odbor životního prostředí a zemědělství, jako orgán státní správy ochrany přírody a krajiny příslušný dle ustanovení § 77a odst. 5 písmena h) zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění (dále jen „zákon“), podle § 56 odst. 1 zákona povolil investorovi výjimku ze zákazů u zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů při provádění a provozování výše uvedené stavby, rozdělené na dvě části v k. ú. Moldava, a Pastviny u Moldavy tak, že povolil podle § 56 odst. 1 zákona výjimku ze zákazu poškozování a ničení podzemních či nadzemních částí, vývojových stádií a biotopu zvláště chráněných druhů rostlin koprník štětinolistý (*Meum athamanticum*), prha arnika (*Arnica montana*), a povolil výjimku ze zákazů ničení biotopu, rušení, zraňování,

usmrcování, chytání a přemísťování vývojových stadií pro zvláště chráněné druhy živočichů ještěrka živorodá (*Zootoca vivipara*), ještěrka obecná (*Lacerta agilis*), slepýš křehký (*Anquis fragilis*), zmije obecná (*Vipera berus*), bramborníček hnědý (*Saxicola rubetra*), chřástal polní (*Crex crex*), křepelka polní (*Coturnix coturnix*), strnad luční (*Miliaria calandra*) a bekasina otavní (*Gallinago gallinago*).

Občanská sdružení, jakožto účastníci řízení, podala odvolání proti tomuto rozhodnutí.

MŽP odboru výkonu státní správy IV zrušilo výjimky udělené ve smyslu § 56 zákona o ochraně přírody a krajiny a věc vrátilo k novému projednání Krajskému úřadu Ústeckého kraje, a to z důvodů procesně právních i věcných.

Orgány Evropské unie požadují vysvětlení postupu českých národních orgánů, zejména s ohledem na soustavu NATURA 2000.

Krajský úřad Ústeckého kraje, odbor životního prostředí a zemědělství jako orgán státní správy ochrany přírody a krajiny příslušný dle ustanovení § 77a odst. 5 písmena h) zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění (dále jen „zákon“), podle § 56 odst. 1 zákona svým rozhodnutím pod č. j. 2648/2092/ZPZ/2013/ZD-598,620 ze dne 26. 9. 2013 povolil investorovi výjimku ze zákazů u zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů (včetně tetřívka obecného) při provádění a provozování části stavby (viz výše) pro vybrané větrné elektrárny včetně infrastruktury potřebné k dálkovému řízení jejich provozu, k dopravnímu přístupu obsluhy a k vyvedení výkonu. Část VE nepovolil vůbec. Součástí jednání o rozhodnutí byl odborný posudek autorizované osoby, kdy se v něm zmiňuje o nevýskytu některých druhů včetně tetřívka obecného. (poté negován) Následně pak Odbor druhové ochrany a implementace mezinárodních závazků MŽP odejmul autorizaci dle § 45i ZOPAK zmíněné autorizované osobě.

Dva účastníci řízení podali proti tomuto rozhodnutí v roce 2014 odvolání.

MŽP OVSS IV svým rozhodnutím v roce 2015 toto rozhodnutí Krajského úřadu Ústeckého kraje opět zrušilo a věc vrátilo k novému projednání.

Mezi těmito dvěma kauzami byly zaznamenány další 3 záměry na ZO.

Tento postup byl projednáván až na úrovni Evropské unie, kdy došlo k některým řízením o porušení povinnosti (infringement) vedeným proti České republice v oblasti životního prostředí. Zástupci Evropské komise (dále jen „Komise“) jednali v dubnu 2014 s českými orgány (něco doplň). Česká republika předložila Komisi doplňující informace k řízení vedenému v databázi EU Pilot týkající se projektu

větrných elektráren VTE Moldava, k hodnocení vlivů záměru na předmět ochrany a celistvosti lokality soustavy Natura 2000 a posudek tohoto hodnocení předložené v rámci procesu EIA.

11. VÝSLEDKY A DISKUSE

Z předchozích statí je zřejmé, že tetřívka obecná patří mezi mimořádně významné druhy v Evropě. Na jeho ochranu a udržení životaschopných populací se vynakládají nemalé finanční prostředky.

11.1. Specifika

Lokalita plánované výstavby větrných elektráren, zahrnující tzv. Mackovské louky a oblé vrcholy Nad Křížkem, Bojiště a Oldříšský vrch, se nachází v oblasti Flájské hornatiny, tj. v jednom z nejvýznamnějších území výskytu tetřívka obecného v Krušných horách. Většinu dotčeného území pokrývají extenzivně obhospodařované louky, místy jsou podmáčené porosty na prameništích. Část luk byla v nedávné minulosti užívána jako pole a poté zatravněna, část byla zalesněna. Na plochu navazuje les s mladými porosty náhradních dřevin a rašelinné biotopy.

Výstavba větrných elektráren je plánována na lokalitách, které jsou využívány tetřívka obecným především jako tokaniště.

Lokalita Mackovské louky představuje tradiční tokaniště tetřívka obecného, které je v současné době využíváno jednotlivými exempláři tohoto druhu (v minulosti to bylo významné hromadné tokaniště využívané několika desítkami jedinců). Dotčená lokalita navíc navazuje na podmáčené plochy v pramenné oblasti Flájské přehrady, které jsou stanovištěm tetřívka obecného i mimo tok (hnízdíště, zimoviště).

Lokalita Nad Křížkem a Bojiště představuje tokaniště využívané jednotlivými exempláři tetřívka obecného.

Lokalita Oldříšský vrch představuje nejvýznamnější hromadné tokaniště tetřívka obecného v celé České republice (výskyt až 20ti exemplářů). Na lokalitě a v jejím okolí (Grünwaldské rašeliniště) se tetřívci obecní zdržují celoročně.

Negativní dopad výstavby větrných elektráren by dle AOPK ČR spočíval především v zásahu do biotopu tokaniště (zabor plochy, rozrušení půdního povrchu,

stavba přístupových komunikací, zásahy do porostů, změna struktury krajiny), disturbanci danou zvýšeným ruchem na tokaništi a v jeho okolí (provoz stavebních strojů, pohyb lidí v rámci výstavby, údržby a oprav atd.) a samotné existenci výškových staveb v prostoru tokaniště (může snížit atraktivitu lokality pro tento druh). Poslední ze jmenovaných faktorů přitom může nabývat na významnosti u druhů, které jsou nuceny svůj životní prostor hodnotit i z hlediska možné přítomnosti predátorů. V tomto případě jde především o ptačí predátory vyhledávající svoji kořist z vyvýšených pozorovatelů. Ačkoliv tedy samotné stožáry nemusí nebo ani nemohou sloužit jako pozorovací místa pro ptačí predátory, z pohledu tetřívky takovou hrozbu představují a segment krajiny v jejich dosahu se stává potenciálně nebezpečný a neatraktivní. V konečném důsledku může dojít k opuštění takto pozměněného biotopu. Existuje odborná studie, která se zabývá vlivem větrných elektráren na tetřívka obecného v rakouských Alpách, kde po výstavbě větrných elektráren došlo k poklesu až úplnému vymizení populace tohoto druhu z dotčeného území.

S ohledem na výše uvedené skutečnosti by realizací záměru došlo k výraznému narušení stanoviště tetřívka obecného, které by vedlo k rapidnímu snížení početnosti až vymizení populace tohoto druhu v širším okolí. Lokalita plánované výstavby větrných elektráren je významná i s ohledem na další zvláště chráněné druhy, a to jak z kategorie ohrožených druhů (moták pochop, jestřáb lesní, hýl rudý a krkavec velký), tak z kategorie silně a kriticky ohrožených druhů. Vedle ještěrky živorodé (*Lacerta agilis*) a chřástala polního (*Crex crex*) (lokalita Nad Křížkem a Bojiště), které jsou předmětem žádosti, se jedná o motáka pilicha (*Circus cyaneus*) (loviště na lokalitě Oldříšský vrch), motáka lužního (*Circus pygargus*) (tahový koridor na lokalitě Nad Křížkem a Bojiště), křepelku polní (*Coturnix coturnix*) (lokalita Nad Křížkem a Bojiště) a sýce rousného (*Aegolius funereus*) (loviště na všech třech lokalitách). Dle dostupných údajů patří zejména chřástal polní a křepelka polní mezi druhy nejvíce citlivé k působení provozu větrných elektráren. Další vysoce ohrožená skupina z hlediska přímých kolizí s rotujícími listy vrtulí jsou dravci, přičemž u motáka lužního byl v údolí Oldříšského potoka zaznamenán tahový koridor.

Na základě žádosti investora byla lokalita posouzena z hlediska vlivu na životní prostředí. V rámci projednání bylo investorem zpracováno biologické hodnocení, které označilo výčet druhů. Orgán ochrany přírody příslušný k udělení

výjimky dle § 56 ZOPK (Ministerstvo životního prostředí ČR) ve svém rozhodnutí pod č. j.: 34743/03-620/6588/03 ze dne 23. listopadu 2004 konstatuje, že z druhů, které jsou předmětem žádosti, je lokalita plánované výstavby farmy větrných elektráren významná zejména pro tetřívka obecného a je tedy nutno hodnotit plánovaný záměr především z hlediska možného ovlivnění jedinců tohoto druhu. Lokalita plánované výstavby větrných elektráren je využívána jako tokaniště tetřívka obecného a předstává tudíž jedno z klíčových míst pro výskyt tohoto druhu v daném území. V této souvislosti je nutno připomenout, že plánovaný záměr dokonce zahrnuje nejvýznamnější hromadné tokaniště v rámci celé České republiky. Hromadná tokaniště jsou v současné době velmi vzácný jev, protože v souvislosti s vývojem populace došlo ke změně chování tetřívku obecných a většina jedinců toká soliterně v náhradních lesních výsadbách. Zachování funkčnosti dotčených tokanišť je významné i s ohledem na jejich lokalizaci v těsné blízkosti lesních porostů a rašelinišť představujících vhodný biotop. Důležitým faktorem zájmové lokality je výskyt tohoto druhu i mimo období toku (hnízdiště, zimoviště, potravní stanoviště). Dále s ohledem na předpokládaný budoucí vývoj populace tetřívka obecného v daném území bude stoupat významnost otevřených ploch na loukách.

Při hodnocení významnosti daného území je zásadní též skutečnost, že je součástí Ptačí oblasti Východní Krušné hory, jejímž předmětem ochrany je populace tetřívka obecného a jeho biotop. S ohledem na vstup do Evropské unie je povinností České republiky, vyplývající ze směrnice Rady č. 79/409/EEC, o ochraně volně žijících ptáků (Směrnice o ptácích), nejen zřízení ptačích oblastí pro druhy přílohy I směrnice o ptácích (mj. tetřívek obecný) a stěhovavé druhy dle čl. 4.2 směrnice, ale též zajištění prosperity těchto druhů v delším časovém horizontu.

V České republice došlo od poloviny 20. století k prudkému poklesu početních stavů a omezení geografického rozšíření tetřívka obecného. Oproti dříve plošnému rozšíření je současný výskyt tetřívka obecného omezen pouze na některá pohraniční horstva Českého masívu. Oblast Krušných hor představuje nejvýznamnější refugium pro tento druh v rámci celé ČR (dle aktuálního sčítání je zde soustředěno okolo 45% celé populace ČR). Z výše uvedeného vyplývá, že ochrana tetřívka obecného je vysoce žádoucí, přičemž prioritní opatření v rámci ochrany tohoto druhu by měla spočívat především v ochraně jeho biotopu.

Lze konstatovat, že ačkoliv jsou na jedné straně větrné elektrárny alternativním zdrojem energie, na straně druhé může jejich výstavba a provoz

představovat podstatný zásah do přírodního prostředí dotčených lokalit. Problematické je to mimo jiné i z hlediska ovlivnění biotopu zvláště chráněných druhů. Proto je i k těmto záměrům potřebné přistupovat až po jejich důsledném posouzení, aby tyto negativní dopady nenastávaly nebo byly značně minimalizovány. Správní orgán po prostudování všech obdržených podkladů zvážil při rozhodování míru ohroženosti jedinců zvláště chráněných druhů, které jsou předmětem žádosti, ve vztahu k míře veřejného zájmu a došel k závěru, že by realizace záměru větrné farmy měla zásadní negativní dopad zejména na populaci tetřívka obecného (min. 70 % z uvažovaných stožárů větrných elektráren má být umístěno na lokalitách zásadních s ohledem na výskyt tetřívka obecného). S ohledem na výše uvedenou skutečnost a dále při uvážení, že existují vhodné lokality pro umístění větrných elektráren i mimo lokality významné s ohledem na výskyt tetřívka obecného, nelze považovat realizaci daného záměru za veřejný zájem převyšující nad zájmy ochrany přírody.

Degradace krajinného rázu krušnohorské krajiny

Dokumentace EIA předkládá studii vlivu na krajinný ráz. Jsou zde hodnoceny 3 varianty výšky větrných elektráren, přičemž rozdíl ve výšce tubusu nejnižších a nejvyšších elektráren je pouze 15 m (Enercon 135 m, Siemens 120 m) a rozdíl v celkové výšce je pouhých 12 m (Enercon 186 m, Siemens 174 m). Je zcela zřejmé, že z hlediska vlivu na krajinný ráz (zejména vizuální vliv) bude rozdíl mezi „variantami“ minimální a téměř nepostřehnutelný.

Jak dále vyplývá ze závazného stanoviska Krajského úřadu Ústeckého kraje pod č. j. 114681/ZPZ/2013/NPO-091 ze dne 22. 8. 2013 „VE Moldava“ - souhlas dle § 45e odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb. v souvislosti s činností v Ptačí oblasti Východní Krušné hory, nelze předmětný záměr realizovat, neboť je v rozporu se zájmy ptačí oblasti. Záměr zahrnuje umístění, provedení a následné užívání stavby 18 větrných elektráren o výkonu 3 MW a související infrastruktury na území Ptačí oblasti Východní Krušné hory (dále ptačí oblast) ve správním území obce Moldava. Předmětem ochrany ptačí oblasti je populace tetřívka obecného (*Tetrao tetrix*). V rámci ptačí oblasti je záměr umístěn mimo zastavěné a zastavitelné území obce, kde je ke změně druhu pozemků a způsobu jejich využití tj. i k umístění staveb – podle § 3 odst. 1 písm. a) nařízení vlády nutný souhlas orgánu ochrany přírody. Podle § 45g zákona může orgán ochrany přírody souhlas udělit pouze v případě, že bude vyloučeno závažné nebo nevratné poškození biotopů druhů, k jejichž ochraně

je ptačí oblast určena, ani nedojde k soustavnému nebo dlouhodobému vyrušování těchto druhů, pokud by takové vyrušování mohlo být významné z hlediska účelu zákona. Vliv záměru na příznivý stav předmětu ochrany nebo celistvost ptačí oblasti byl posouzen podle § 45i zákona; přitom byl vyloučen významný negativní vliv záměru jak na předmět ochrany, kterým je populace tetřívka obecného (*Tetrao tetrix*) a jeho biotop, tak i na celistvost ptačí oblasti. Ministerstvo životního prostředí k posouzení vlivu provedení záměru na životní prostředí vydalo souhlasné stanovisko ze dne 19. 4. 2013, kterým záměr označilo za akceptovatelný a ve vztahu k ochraně ptačí oblasti vymezilo podmínky pro fázi jeho přípravy, realizace, provozu i ukončení provozu. Tyto podmínky zahrnují mimo jiné sezónní omezení provádění staveb a dále blíže neurčené opatření, které má směřovat k rozšíření biotopu tetřívka obecného uvnitř ptačí oblasti využitím potenciálu tzv. plochy kategorie B, jehož obsah se ponechává na budoucí dohodě mezi investorem a orgánem ochrany přírody. Podle § 3 odst. 1 písm. t) zákona je stav druhu považován za příznivý z hlediska ochrany, jestliže údaje o populační dynamice příslušného druhu naznačují, že se dlouhodobě udržuje jako životaschopný prvek svého přírodního stanoviště a přirozený areál rozšíření druhu není a pravděpodobně nebude v dohledné době omezen. Existují a pravděpodobně budou v dohledné době i nadále existovat dostatečně velká stanoviště k dlouhodobému zachování jeho populací. Po vyhodnocení všech informací a údajů uvedených podkladech, jakož i při současném zohlednění poznatků získávaných dlouhodobě v rámci předchozí správní činnosti, je nutno konstatovat, že v případě populace tetřívka obecného v Ptačí oblasti Východní Krušné hory jsou na místě důvodné pochybnosti o naplnění shora uvedené zákonné definice. Ze všech dostupných pramenů vyplývá, že početní stavy tetřívka obecného v ptačí oblasti dlouhodobě klesají, přičemž během deseti let se počet tokajících kohoutů snížil o více než 40%. Zároveň platí, že cílem převažujících pěstebních opatření v lesních porostech je podle platných lesních hospodářských plánů převod stávajících mezernatých porostů náhradních dřevin na zapojený les s převahou smrku ztepilého. Na pozemcích určených k plnění funkcí lesa je proto třeba očekávat postupnou přeměnu prostředí pro druh relativně příznivého na prostředí, které je pro něj z hlediska potravní nabídky a struktury vegetace neperspektivní. Z dosavadních výsledků monitoringu druhu přitom vyplývá, že porosty náhradních dřevin se sníženým nebo mezernatým zápojem byly a jsou pravidelně obsazovaným biotopem druhu, zatímco po jejich přeměně či zapojení je druh nucen vyhledávat biotopy náhradní, které často

nachází na okolní zemědělské půdě. Tento generální trend ve vývoji vegetace ptačí oblasti je rovněž doprovázen pokračujícím populačním vzestupem prasete divokého, lišky obecné a krkavce velkého v místních honitbách, s nímž je oprávněně spojován předpoklad dalšího postupného nárůstu predačního tlaku na místní populaci tetřívka obecného. Není známo, že by byla v ptačí oblasti plánována či prováděna jakákoliv systémová opatření, která by směřovala k zastavení shora uvedených obecně rozšířených a převažujících trendů a jejichž rozsah a dopady by zároveň mohly být srovnatelné s rozsahem a hloubkou těchto trendů. Ani nejsou známy vhodné právní či organizační nástroje, které by praktické zavedení takových opatření umožňovaly. Souhrn doporučených opatření k zachování příznivého stavu předmětu ochrany ptačí oblasti, jehož zpracování zajistilo Ministerstvo životního prostředí ČR v souladu s § 45e odst. 6 zákona sice počítá s částečným zakonzervováním současného stavu porostů náhradních dřevin i s obnovou vrchovišť aktivním rušením stávajících hydromelioračních sítí, avšak pro vlastníky lesa není závazný a platná dokumentace hospodářské úpravy lesa z něj nevychází. Za těchto okolností má úřad za to, že v současné době nelze učinit závěr, že stav populace tetřívka obecného v ptačí oblasti je ve smyslu platné právní úpravy příznivý z hlediska ochrany. Je tedy zřejmé, že již samotné vyhlášení ptačí oblasti a stanovení cíle její ochrany předpokládalo nutnost aktivně zasáhnout do stavu a vývoje tohoto území a že zároveň územní vymezení ptačí oblasti od počátku vycházelo z předpokladu budoucích změn v početních stavech a prostorové distribuci druhu, takže byla začleněna i území s významem migrační cesty nebo potenciálního biotopu. Při hodnocení vlivu záměrů na předmět ochrany či celistvost ptačí oblasti není na místě zohledňovat pouze ty vlivy, které mohou působit na populaci tetřívka obecného v jeho aktuálním rozšíření (např. rušením jedinců, zábořem biotopu nebo ztrátou konektivity), nýbrž je třeba vyhodnotit, zda realizace posuzovaného záměru dovolí nejen udržet alespoň současný suboptimální stav populace a biotopů, ale rovněž zachovat územní potenciál ptačí oblasti, který je nezbytný pro jeho budoucí zlepšení. Vymezení území, potenciálně vhodného k budoucímu osídlení tetřívkem obecným po jeho vytlačení z biotopů zanikajících v důsledku nevyhnutelných změn ve vývoji lesních porostů, je předmětem studie Kategorizace území Krušných hor z hlediska jeho významnosti ve vztahu k výskytu tetřívka obecného. Autoři studie vymezili uvnitř ptačí oblasti na 28% její celkové výměry tzv. plochy kategorie B - "plochy s potenciální perspektivou pro výskyt tetřívka obecného (tj. plochy, kde je vhodné

prostřednictvím plánovaných opatření zajistit vhodný biotop tetřívka obecného a podpořit tak funkčnost klíčových lokalit výskytu druhu)“.

Vzhledem ke shora uvedeným skutečnostem není vyloučeno, že udržení územní rezervy potřebné v rámci ptačí oblasti ke kompenzaci dosavadních negativních trendů ve vývoji biotopů, může být k budoucímu naplnění cíle ochrany ptačí oblasti nezbytné. Zásadní okolností přitom je, že mozaika imisních holin a tzv. porostů náhradních dřevin, představující pro tetřívka obecného příznivé prostředí jak strukturně, tak i potravní nabídkou, je ve vývoji ptačí oblasti pouze dočasnou a přechodnou fází a bude na velké části území postupně nahrazována zapojeným vzrostlým lesem s převahou smrku ztepilého, tedy prostředím pro druh neperspektivním. Především z tohoto zřetele by měly být posuzovány veškeré stavební záměry ploch kategorie B. Měly by proto být připouštěny pouze v případě, že hodnocením vlivu záměru na celistvost ptačí oblasti bude jednoznačně vyloučeno, že ztráta těchto ploch v budoucnu znemožní nebo významně ztíží náhradu stávajících biotopů druhu, které postupně zanikají a které již nebude možné nahradit v plném rozsahu obnovou primárního biotopu vrchovišť. Dále by při hodnocení dopadu stavebních záborů na celistvost ptačí oblasti měla být zohledňována skutečnost, že oblast výskytu tetřívka obecného je omezena výhradně na nejvyšší polohy kerného pohoří, a tudíž má protáhlý tvar, což posiluje význam její migrační propustnosti v podélném směru pro metapopulační výměnu. Vzhledem ke skutečnosti, že převážná část záměru má být umístěna do území, které bylo směrným dokumentem péče o ptačí oblast označeno za perspektivně vhodné pro osídlení tetřívkem obecným po realizaci souhrnu doporučených opatření, tj. do území, jehož stavební zábor může být v přímém rozporu s cílem ochrany ptačí oblasti, je nutno se proto zabývat i průběhem a výsledky posuzování vlivu záměru na předmět ochrany a celistvost ptačí oblasti. Zatímco možný negativní vliv výstavby a provozu větrných elektráren na jedince i populace tetřívka obecného je v obecné rovině předmětem všeobecné shody (přičemž se může uplatňovat především rušení jedinců, zábor biotopu nebo vznik migračních bariér, odborná veřejnost se zásadně rozchází v názoru na zábor ploch s významem potenciálního biotopu, tj. ploch kategorie B sensu (Bejček 2007). Bylo zjištěno, že některé objekty mají být umístěny v území, kde byla rozhodnutím České inspekce životního prostředí jinému investorovi v roce 2003 výstavba větrných elektráren zakázána, a to právě s ohledem na možné dopady na populaci tetřívka obecného. Dokonce i po předchozím zamítnutí žádosti o povolení výjimky ze zákazů

u zvláště chráněných druhů, včetně tetřívka obecného, ze strany Ministerstva životního prostředí ČR. Pro potřeby České inspekce životního prostředí byl osobou autorizovanou dle § 45i odst. 3 zákona zpracován elaborát o hodnocení vlivu záměru na předmět ochrany a celistvost ptačí oblasti, který konstatuje vliv významně negativní, a to i v souvislosti se zábořem ploch s významem potenciálního biotopu. Naopak při posuzování vlivů předmětného záměru na předmět ochrany a celistvost ptačí oblasti, které bylo provedeno v působnosti Ministerstva životního prostředí ČR na základě oznámení záměru ze dne 9. 6. 2010, dospěl autor příslušné části dokumentace k závěru, že záměr může mít na předmět ochrany ptačí oblasti vliv pouze mírně negativní a že zároveň lze vyloučit významně negativní vliv na celistvost ptačí oblasti. Význam záboru území potenciálně vhodného jako biotop tetřívka obecného byl v dokumentaci vyhodnocen jako mírně negativní s odůvodněním, že záměr má být umístěn v dostatečné vzdálenosti od míst s recentním výskytem druhu. Autor příslušné části posudku se s tímto závěrem plně ztotožnil s odůvodněním, že výskyt tetřívka obecného v prostoru výstavby větrných elektráren nebyl nikdy zaznamenán a nejbližší lokality potvrzeného recentního výskytu jsou vzdáleny nejméně jeden kilometr. Autor všeobecné části posudku EIA se pokusil o vypořádání shora uvedeného rozporu mezi názory autorizovaných osob na význam záboru plochy kategorie B. Vyjádřil přitom mínění, že kategorizace ploch ptačí oblasti nemůže být rozhodujícím podkladem pro hodnocení vlivu záměru na její předmět ochrany. Tímto rozhodujícím kritériem musí naopak být aktuální přítomnost druhu v místě výstavby. Osídlení ploch kategorie B tetřívkem obecným je podle jeho názoru totiž podmíněno provedením opatření natolik nákladných a dlouhodobých, že posuzovaný záměr s nimi vzhledem ke své dočasnosti v podstatě nemůže kolidovat. Autor posudku zároveň uvedl příklad odlišného přístupu, který oponent uplatnil při hodnocení jiného obdobného záměru a vyslovil nepřímý názor, že shora uvedené oponentní hodnocení není konzistentní s přístupem uplatňovaným obecně v širším okolí. K dlouhodobému trendu v početním stavu populace tetřívka obecného ani k očekávanému vývoji jeho biotopů v rámci ptačí oblasti se autoři posudku ani dokumentace EIA nijak nevyjádřili. Z vyjádření Agentury ochrany přírody a krajiny ČR k posudku EIA vyplývá, že Agentura považuje za účelné otevřít nad metodikou hodnocení dalších stavebních záborů potenciálně vhodných biotopů v ptačí oblasti (tedy ploch kategorie B sensu Bejček 2007) v rámci resortu interní diskusi. Je tedy zřejmé, že v názoru na vliv záměru na předmět ochrany a celistvost ptačí oblasti

nepanuje mezi odbornou veřejností shoda. Sporná je zejména otázka záboru území, které sice tetřívkem obecným aktuálně využíváno není, ale podle směrného dokumentu péče o ptačí oblast by mělo tvořit územní rezervu pro náhradu biotopů, jejichž postupný zánik je očekáván v souvislosti s obnovou lesa v imisní oblasti. V této souvislosti lze považovat za mimořádně alarmující, že stav předmětu ochrany ptačí oblasti je zároveň charakterizován více než čtyřicetiprocentním populačním propadem za posledních deset let. Tento stav v žádném případě nelze označit za příznivý z hlediska ochrany ve smyslu zákona a že naopak při dalším pokračování dosavadních trendů hrozí předmětu ochrany ptačí oblasti zánik již v horizontu několika desetiletí. Za těchto okolností je nanejvýš politováníhodné, že při hodnocení vlivů záměrů na předmět ochrany a celistvost ptačí oblasti jsou potvrzené vývojové trendy a jejich odůvodněné predikce obvykle přecházeny ze strany autorizovaných osob mlčením. Ačkoliv je zcela zjevné, že přírodní prostředí ptačí oblasti i populace tetřívka obecného podléhá v posledních letech dynamickému vývoji, jehož směr je převážně nepříznivý. Není zde na místě vyjadřovat se k účinnosti a přiměřenosti metod používaných při hodnocení vlivů záměrů na předmět ochrany či celistvost ptačí oblasti, ani k přístupu zvolenému v konkrétních případech autorizovanými osobami. Při této příležitosti je ale vhodné upozornit na určitý nesoulad mezi postupy dosud obecně uplatňovanými při hodnocení vlivů záměrů na výstavbu větrných elektráren na ptačí oblasti a doporučeními Evropské komise. Podle nich je totiž žádoucí opírat hodnocení vždy o zevrubnou analýzu stavu předmětu ochrany v místě záměru i v jeho okolí, provedenou na základě podrobného a systematického terénního šetření, po dobu dvou let cíleně zaměřeného na objasnění charakteru a zákonitostí místního výskytu sledovaného ptačího druhu. V praxi se však elaboráty autorizovaných osob vesměs opírají o převzatá a nekomentovaná data, která jsou (v lepším případě) doplněna pouze o nesystematická vlastní pozorování v sezóně předcházející projednávání záměru. Prakticky ve všech případech se přitom posuzování výskytu zájmového druhu omezuje výhradně na aktuální stav v místě záměru či v jeho bezprostředním okolí, aniž by bylo zasazeno do kontextu celé ptačí oblasti a jejího vývoje v čase a aniž by byly jakkoliv komentovány okolnosti, které konkrétní pozorování druhu doprovázely. Tento přístup neumožňuje hodnotit vliv předkládaných záměrů ve vzájemné kumulaci s dalšími záměry a procesy probíhajícími v ptačí oblasti a dlouhodobě tak vede k určité neaplikovatelnosti nástroje posuzování záměrů podle § 45i zákona, kdy jednotlivé záměry jsou

pravidelně shledávány přípustnými, aniž by přitom byly jejich dopady vyhodnoceny ve vzájemné souvislosti a v perspektivě změn, kterým ptačí oblast nepřetržitě podléhá. Vzhledem ke všem shora uvedeným skutečnostem lze dospět k závěru, že současná situace Ptačí oblasti Východní Krušné hory opravňuje nejen k přijetí bezodkladných opatření na podporu předmětu ochrany, ale měla by zároveň najít odezvu i ve zdůraznění principu předběžné opatrnosti při rozhodování ve věci udělení souhlasu k některým činnostem. Při současném populačním ústupu tetřívka obecného a při nadcházející ztrátě jeho stávajících biotopů by mohl být další zábor jeho potenciálně využitelných biotopů uvnitř ptačí oblasti v rozporu s cílem její ochrany a účelem jejího zřízení a vydání souhlasu s tímto zábořem by tak mohlo být v rozporu s § 45g zákona. Výskyt druhu měl být v roce 2013 nově pozorován i v území přímo dotčeném záměrem, a není tudíž vyloučeno, že podklady použité pro posouzení vlivu záměru na předmět ochrany a celistvost ptačí oblasti již neodpovídají současnému stavu v terénu. Proto krajský úřad rozhodl žádosti nevyhovět a souhlas ke změně druhu pozemků a způsobu jejich využití v ptačí oblasti neudělil. Vzhledem k našemu členství v Evropské unii (EU) je uvedeno i zařazení tetřívka obecného do příloh základních směrnic ES na ochranu přírody, konkrétně směrnice č. 79/409/EEC o ochraně volně žijících ptáků a do dalších úmluv a dohod. SPEC: Zájmové druhy evropské ochrany přírody – Species of European Conservation Concern (Tucker, Heath 1994). Tetřívek je zařazen do SPEC 3: druhy rozšířením nesoustředěné na Evropu, ale v Evropě s nepříznivým stavem z hlediska ochrany přírody (Unfavourable Conservation Status). ETS: Evropská klasifikace ohrožených druhů ptáků – European Threat Status (Tucker, Heath 1994). Tetřívek je zařazen mezi druhy zranitelné (Vulnerable). Směrnice o ptácích: Směrnice o ochraně volně žijících ptáků – Directive on the Conservation of Wild Birds (79/409/EEC). Tetřívek obecný evropský (*Tetrao tetrix tetrix*) je zařazen do Přílohy I – Seznam chráněných druhů a poddruhů ptáků. Tetřívek obecný anglický (*T. t. britannicus*) řazen do Příloh II a III. – Seznam chráněných druhů a poddruhů ptáků, které mohou být za určitých podmínek loveny a Seznam chráněných druhů a poddruhů ptáků, které mohou být za určitých podmínek uvedeny na trh. Kategorizace území Krušných hor z hlediska jeho významnosti ve vztahu k výskytu tetřívka obecného (Bejček, V. a kol. studie 2007) (Bernská konvence Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť, přijatá v září 1979). Tetřívek je zařazen také do Přílohy III: Druh, jehož myslivecké, hospodářské a jiné využívání, odchyt nebo

usmrcování má být regulováno tak, aby populace byly udrženy mimo nebezpečí ohrožení jejich role v ekosystémech. Je nutno přihlídnout rovněž k principu předběžné opatrnosti a neumožňovat činnosti, které by mohly mít negativní vliv na předmět ochrany.

11.2. Posouzení veřejného zájmu

Klíčové je posouzení veřejného zájmu v rámci probíhajících správních řízení s ohledem na subsidiaritu rozhodování orgánů veřejné správy. Veřejný zájem, jakožto neurčitý právní pojem, nabývá konkrétna ve správních aktech veřejnoprávních orgánů. Lze bez výhrady souhlasit s tím, že budování alternativních zdrojů elektrické energie je veřejným zájmem (§ 2 energetického zákona), rovněž však je nutno akceptovat, že ochrana přírody a v tomto případě ochrana druhová (§ 49 a § 50 spolu s § 56 ZOPK) s přeshraničním významem (§ 45 ZOPK) je rovněž veřejným zájmem. Pro zjednodušení není nutno pojednávat o dalších veřejných zájmech v dotčené oblasti (např. ochrana nerostů – chráněné ložiskové území apod.). Nejde tedy pouze o úvahu, zda se jedná, či nejedná o záměr, který má charakter veřejného zájmu, ale je nutno posoudit, který z definovaných veřejných zájmů svou důležitostí převažuje nad jinými. Počátky úvahy po prostudování příslušných právních předpisů je nutno klást do koncepčních dokumentů, a to v její posloupnosti a hierarchii. Tedy z hlediska Územního je to Politika územního rozvoje ČR, Zásady územního rozvoje Ústeckého kraje, územní plán obce Moldava. Jen je na tomto místě třeba upozornit na skutečnost, že ve všech těchto dokumentech by se měl objevit v různém detailu limit území představující omezení z hlediska soustavy NATURA 2000. Politika územního rozvoje ČR ji obsahuje. Stejně tak Zásady územního rozvoje Ústeckého kraje do doby zrušení Nejvyšším správním soudem tento regulativ obsahovaly. Územní plán obce Moldava však byl schválen v rozporu se zájmy ptačí oblasti se zdůvodněním, že bylo vydáno posouzení tohoto územního plánu autorizovanou osobou podle § 45i ZOPK. Tento postup lze považovat za nestandardní a ojedinělý, neboť došlo k tomu, že autorizovaná osoba á priority posoudila územní plán tak, že lze v soustavě NATURA 2000 umístit jakýkoliv záměr výstavby výroby elektrické energie.

Závěr k postupu Obce Moldava

Z postupu obce je patrné, že jde o finanční efekt bez ohledu na ochranu veřejných zájmů, rozhodně bez ohledu na zájmy tetřívka obecného. Spíše tu jde o prosazování výstavby fotovoltaické elektrárny, schválení územního plánu obce i schválení výstavby farmy větrných elektráren. Postup obce je v rozporu se zájmem druhu a ani ne zcela v souladu s legislativou v otázce územního plánování.

Závěr k postupu stavebního úřadu v Duchcově

Kromě kritiky ombudsmana a zrušení územního rozhodnutí a stavebního povolení správním soudem na základě správní žaloby ve veřejném zájmu (ojedinělé svého druhu) v případě fotovoltaické elektrárny došlo i k dovození trestní odpovědnosti pracovníků stavebního úřadu.

Závěr k postupu obce s rozšířenou působností – dotčeného orgánu státní správy - Magistrát města Teplice

I ombudsman kritizoval souhrnné stanovisko tohoto dotčeného orgánu státní správy v případě nezákonné výstavby fotovoltaické elektrárny, jež neobsahuje jedinou zmínku o ochraně přírody (bez připomínek), ovšem stanovisko k výstavbě větrných elektráren je stejné kvality.

Závěr k postupu Krajského úřadu Ústeckého kraje v předmětném území:

Krajský úřad správně zařadil limity území NATURY 2000 do regulativů zásad územního rozvoje Ústeckého kraje. Tyto limity mají být informací pro možné investory v daném území. Otázka procesně správní není v tomto ohledu relevantní, vyjma soudního přezkumu. Stejně tak postupoval Krajský úřad správně z hlediska hmotně právního při vydávání závazného stanoviska pod č. j. 114681/ZPZ/2013/2013/NPO-091 ze dne 22. 8. 2013, kterým podle § 45e odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb. nesouhlasil se změnou druhu pozemků a způsobu jejich využití v Ptačí oblasti Východní Krušné hory pro realizaci záměru „VE Moldava“, pro který bylo vydáno Ministerstvem životního prostředí ČR souhlasné stanovisko k posouzení vlivu na životní prostředí č. j. 23638/ENV/13 ze dne 19. 4. 2013. Tzn. pro umístění a provedení stavby 18 větrných elektráren o výkonu 3 MW včetně přístupových komunikací a veškerého kabelového vedení na pozemkových parcelách č. 543/1,

543/2, 635/1 a 703/2 v k. ú. Moldava a 101/1, 182/1, 196/1, 79, 140/3, 171, 258/1, 140/1, 185/3 a 99 v k. ú. Pastviny u Moldavy.

Otázka veřejného zájmu ochrany přírody, jak již bylo uvedeno, bez ohledu na správně právní, či procesně právní okolnosti byla hájena a posouzena správně. Kde postupováno správně nebylo, je pak vyjádření k územnímu plánu obce Moldava, ke kterému měl krajský úřad sdělit svůj zásadní nesouhlas a trvat na výše uvedených limitech území z důvodu soustavy NATURA 2000. Následně je pak přímo nezákonným postupem povolení výjimky podle § 56 zákona pro zmíněný záměr ze zákazů u zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů při provádění a provozování části stavby „Větrná farma Moldava“ v k. ú. Moldava, Pastviny u Moldavy, Mackov, Nová Ves u Oseka, Dlouhá Louka, Domaslavice, Háj u Duchcova, Hajniště u Duchcova, Jeníkov u Duchcova, Oldřichov u Duchcova a Hudcov označené větrné elektrárny včetně infrastruktury potřebné k dálkovému řízení jejich provozu, k dopravnímu přístupu obsluhy a k vyvedení výkonu. Rozhodnutí je pro druhy (a) koprník štětinolistý (*Meum athamanticum*), prha arnika (*Arnica montana*) ze zákazů poškozování a ničení podzemních či nadzemních částí, vývojových stádií a biotopu, (b) mravenec (*Formica sp.*), skokan zelený (*Pelophylax esculentus*), kuňka obecná (*Bombina bombina*), ještěrka živorodá (*Zootoca vivipara*), slepýš křehký (*Anguis fragilis*), užovka obojková (*Natrix natrix*), zmije obecná (*Vipera berus*), bekasina otavní (*Gallinago gallinago*), bramborníček hnědý (*Saxicola rubetra*), čáp černý (*Ciconia nigra*), chřástal polní (*Crex crex*), křepelka polní (*Coturnix coturnix*), strnad luční (*Miliaria calandra*), tetřívka obecná (*Tetrao tetrix*), netopýr rezavý (*Nyctalus noctula*) ze zákazů ničení biotopu, rušení, zraňování, usmrcování, chytání a přemísťování vývojových stádií. Toto nakonec konstatoval i odvolací orgán – Ministerstvo životního prostředí. Působení krajského úřadu, jako věcně a místně příslušného orgánu ochrany přírody a krajiny při tvorbě územního plánu obce Moldava pak lze označit jako tristní a neomluvitelné, neboť když už nevádí krajskému úřadu rozpor s jeho vlastním koncepčním dokumentem (Zásadami územního rozvoje), je povolán hájit veřejný zájem a to zejména v otázce soustavy NATURA 2000, která má zejména v příhraniční oblasti mezinárodní dopad a je vizitkou (byť přeneseného) výkonu státní správy ČR. Vzhledem ke skutečnosti, že o problematice tetřívka v předmětné oblasti, ale i možného střetu se záměrem výstavby OZE byl správní orgán krajského úřadu velmi dobře informován, pak jeho postup není právě nejšťastnější. V tomto případě pak zafungovala subsidiarita rozhodování v otázce

ochrany veřejného zájmu, neboť Ministerstvo životního prostředí napravilo pochybení krajského úřadu.

Závěr k postupu MŽP

Odbor posuzování vlivů a integrované prevence (EIA a IPPC)

Problematický zákon č. 244/1992 Sb. o posuzování vlivu na životní prostředí (platnost od 29. 5. 1992, účinnost od 1. 7. 1992), jež nebyl ani v souladu s právem Evropské unie, byl marně nahrazen zákonem 100/2001 Sb. (platnost od 20. 2. 2001, účinnost od 1. 1. 2002), kdy opět nebyl naplněn smysl a cíl úpravy tohoto právního pravidla, a to ani přes několik novel (změna: 93/2004 Sb., 163/2006 Sb., 186/2006 Sb., 216/2007 Sb., 124/2008 Sb., 436/2009 Sb., 223/2009 Sb., 227/2009 Sb., 38/2012 Sb., 85/2012 Sb., 167/2012 Sb., 350/2012 Sb.). Stanovisko EIA, jakkoliv je podle platné právní úpravy a judikatury nezávazné, po provedení tzv. Naturového hodnocení přece jen vykazuje jistou závaznost pro orgány ochrany přírody rozhodujících podle části IV., zákona o ochraně přírody a krajiny v platném znění. Proto nelze souhlasit s vydaným souhlasným stanoviskem. Praxe, při které dochází k používání autorizovaných osob (§ 68, § 45i) k obcházení, či „změkčování“ zákona se stala neobhájitelnou před orgány Evropské unie. Proto byla Česká republika terčem nejprve pilotu, následně infringementu, neboť cíle transpozice směrnice o stanovištích a ptácích nebyly naplněny. Rovněž závaznost a přezkoumatelnost stanoviska EIA v rámci právního systému ČR je velmi problematická a v konečném důsledku může být vnímána tato právní úprava rozpornou s Aarhuskou úmluvou. Skutečnost, že ze strany MŽP bylo vydáno pozitivní stanovisko k výstavbě větrných elektráren na území NATURA 2000 jen a pouze ze strany odboru EIA svědčí buďto o nekvalitní práci příslušných pracovníků, nebo o účelovém výkladu v daném případě. Patrně tento postup nebyl jediným, a tak došlo k odvolání ředitelky odboru.

Odbor druhové ochrany a implementace mezinárodních závazků

Postavení tohoto odboru, který na jedné straně nese odpovědnost za implementaci mezinárodních závazků, ale na druhou stranu je přiměřeně vázán stanoviskem EIA po posouzení otázky NATURA 2000, je nelehké. Otázka druhového posouzení, tedy aplikace národní druhové ochrany ve smyslu § 49 a § 50, resp. § 56 zákona o ochraně přírody a krajiny v platném znění, není vázána stanoviskem EIA vzhledem ke skutečnosti, že by se jednalo v obou případech o týž

druh, tedy tetřívka, je při „Naturovém“ posuzování hodnocen z jiných kritérií, resp. na úrovni populace, zatímco správní řízení o povolení výjimky je vztahováno až na úroveň jedince. Vysvětlení této skutečnosti laické veřejnosti, ale zejména v tomto případě investorovi je velmi složité. Nicméně tento odbor se z odborného hlediska distancoval od rozhodnutí Krajského úřadu Ústeckého kraje a poukázal na předchozí své rozhodnutí o nepovolení výjimky dle § 56 ve shodném území pro jiného žadatele. Dalším krokem tohoto odboru bylo zahájení řízení o odejmutí tzv. Naturové autorizace hodnotiteli předmětného záměru dle § 45i ZOPK.

Odbor výkonu státní správy IV

Rozhodnutím tohoto odboru došlo správně právním postupem k nápravě pochybení Krajského úřadu Ústeckého kraje při správní úvaze a volném hodnocení důkazů. Z hlediska investora je sice nepřijemné, že došlo k opakovanému zrušení prvoinstančního rozhodnutí o výjimce, ale z hlediska předmětu ochrany, tedy tetřívka, je povolení výjimky podle § 56 zákona o ochraně přírody a krajiny krajně nežádoucí a limitující pro další záměry v předmětném území.

Z výše uvedeného lze učinit závěr, že zákon č. 114/1992 Sb. je dostatečným nástrojem pro ochranu veřejného zájmu ochrany přírody a krajiny i přes obtíže spojené s aplikací tohoto právního předpisu a i míra subsidiarity v tomto případě byla adekvátní. Jinak tomu však je v případě zákona č. 100/2001 Sb. o posuzování vlivů na životní prostředí. Skutečnost, že se de facto jedná o převzetí původně holandského právního nástroje, se odráží na postavení tohoto právního předpisu v rámci právního řádu ČR. Nezávaznost stanoviska EIA, stejně jako možnost jeho přezkumu včetně soudního, byla předmětem infringementu Evropské komise o špatné transpozici práva EU a není třeba tak tuto okolnost dále rozebírat vzhledem k tomu, že k dílčí novele došlo již v průběhu zpracování této práce. Náprava vzniklého stavu není tak jednoduchá, jak by se mohlo zdát, nelze bez dalšího přijmout životaschopnou pouhou novelu, neboť ustanovením závaznosti a přezkoumatelnosti se tento právní předpis stane předběžnou a závaznou otázkou pro následující, povolující řízení. Z hlediska základních zásad práva toto není možné, neboť by následně již pak nebylo možno znovu rozhodovat o dané otázce (zásada *Ne bis in idem*). Pro příklad extrémní aplikace lze použít právě případ VE Moldava, kde by posouzením v rámci procesu EIA mohlo dojít i k řešení otázky druhové ochrany pro tetřívka, neboť „Naturovým“

posudkem by byl vázán správní orgán udělující „druhové“ výjimky, pakliže by mohl legitimně rozhodovat vůbec pro překážku věci rozhodnuté. Obtížně za stávajícího legislativního stavu případnému investorovi bude vykládáno, že posouzení vlivu záměru na tetřívka v rámci evropské směrnice je jiné, než je posouzení v rámci národního předpisu pro udělení výjimky ze zákazů ex lege. V případě závaznosti stanoviska EIA takováto diskuze vůbec nepřípadla v úvahu, což by mohlo mít i fatální následky pro předmět ochrany veřejného zájmu, jak bylo doloženo na rozhodování krajského úřadu, resp. nápravy nezákonnosti až odvolacím orgánem. Otázky legitimního očekávání zůstávají nedotčeny. Jediným možným a také smysluplným řešením rozporu zákona o posuzování vlivu a evropským právem se tak jeví možné zařazení tohoto posuzování do procesu územního plánování a územního rozhodování, kde sice již v současnosti zmíněno je, avšak ne zcela aplikovatelným způsobem. Novelizace zákona č. 183/2006 Sb. by jistě byla rozsáhlá, a i ve stávajících cca 20 ustanovení by bylo nutno provést příslušné úpravy, mnohem rozsáhlejší by však byla úprava procesní části tohoto právního předpisu. Tato práce nemá ambice navrhnout kompletní novelizaci v paragrafovém znění, avšak mohla by být základem důvodové zprávy pro případnou novelu, pakliže k takovému postupu bude politická vůle. Možné řešení lze rozvést následovně:

Otázky územního plánování v ustanoveních §§ 33 a 35 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (v platném znění) pro politiku územního rozvoje, stejně jako §§ 39 a 42 a následně zadání územního plánu v § 47 lze doprecizovat a při důsledném akceptování oprávněných připomínek a vyjádření dotčených orgánů státní správy považovat z tohoto hlediska za dostatečné v kontextu s § 61. Je to však klíčové pro následné rozhodování o umístění staveb a jiných záměrů, které v kontextu s částí IV. zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny by mohlo naplňovat cíle evropské úpravy, proto nelze k této části novelizace přistoupit lehkomyšlně. V procesu územního rozhodování by měla být novelizována ustanovení § 91 a následující. Je však třeba si uvědomit, že právě z důvodu zachování rozumné míry administrativy a zásady legitimního očekávání by mělo jít o kontinuální proces. Možná by již některé otázky byly vyřešeny a všichni účastníci řízení by se zabývali hmotně právní otázkou a nikoliv procesní, jak tomu de facto bývá v současné době, kdy nejučinnějším nástrojem občanských sdružení bývají obstrukce. Obecně si lze představit i legitimní debatu o novelizaci ustanovení, řešících otázku účasti občanů, popř. Aarhuskou úmluvu obecně. Současný

legislativní stav není vyhovující pro investory ani životní prostředí, neboť některá občanská sdružení mají řešení otázek životního prostředí pouze ve svých stanovách. Z jejich chování je však snadno odvoditelné, že jejich skutečným zájmem jsou finanční toky. Typickým příkladem je odsouzení „ekologického“ aktivisty z Litoměřic za požadování a přijetí úplatku za příslib upuštění od obstrukcí. S ochranou přírody toto jednání opravdu nemá nic společného. Proto by právní úprava, kde by se k otázkám životního prostředí bylo možno vyjádřit komplexně, nicméně věcně, byla potřebná a vzhledem k jednomu řízení v procesu stavebním, i procesně přehledná a srozumitelná jak lidu, tak investorům. Správní akty vydané pro takováto řízení by pak nutně měly charakter podkladových závazných stanovisek, popř. rozhodnutí. V této souvislosti lze pak učinit poznámku o možné úpravě i současného procesního předpisu – zákona č. 500/2004 Sb., o správním řízení (Správní řád), který oproti předchozí právní úpravě komplikuje například otázku možného řádného přezkoumání závazných stanovisek ve smyslu § 149, resp. opravných prostředků. Smysl speciální kategorie správních aktů nazvaných závazným stanoviskem pak není zřejmý ani správním soudům, které v některých případech samostatný soudní přezkum závazného stanoviska připouští, v jiných však připouští pouze za předpokladu napadení až konečného povolujícího rozhodnutí (např. stavebního povolení). Tato nejednotnost může vést k absurdním situacím ztráty možnosti soudní ochrany, což jistě nebyl záměr zákonodárce. Stejně lze drobnou novelizací dospět k ujasnění otázky, ke kterému okamžiku má být vydána povolující např. druhová výjimka ve smyslu ustanovení § 56 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Zda před územním rozhodnutím, či až ke stavebnímu povolení, ovšem za předpokladu nesloučení obou řízení, nebo naopak vydávání těchto výjimek již pro územní plány, což by mohlo činit potíže v praxi.

Subsidiarita rozhodování v dané oblasti zafungovala, vzhledem k tomu, že nakonec byl veřejný zájem ochrany přírody uhájen. Jakkoliv lze mít právní úpravu v oblasti životního prostředí a lidských práv (Aarhuská úmluva) za problematickou, lze proto učinit závěr, že nebýt účasti občanů (občanských sdružení) byly by schopny veřejnoprávní orgány nedostát své povinnosti hájit veřejné zájmy.

Záměr výstavby a provozu „VE Moldava“ má významný negativní vliv na předmět ochrany PO Východní Krušné hory tetřívka obecného, PO Waldgebiete bei Holzhau luňáka červeného a významný negativní vliv na předmět ochrany EVL Oberes Freiburger Muldetal netopýra velkého (Bejček 2012).

12. ZÁVĚR

Tato práce se zabývala reálnou situací při záměru výstavby větrných elektráren v Ptačí oblasti Východní Krušné hory, a to u obce Moldava. Vzhledem i k vývoji právní stránky věci byl posouzen a rozebrán celkový vývoj záměru v závislosti na vliv legislativy, výkonu státní správy a aplikace práva na předmět ochrany – tetřívka obecného a dodržování principu subsidiarity v právních předpisech ČR.

Jelikož do problematiky zasahuje několik právních předpisů, které se i v průběhu kauzy měnily, je níže uvedeno jejich vyhodnocení z hlediska uvedených funkcí.

EIA - Zákon 100/2001 Sb., o posuzování vlivu na životní prostředí v platném znění

Právní předpis vzniklý na základě směrnic EU je příkladem nedostatečné transpozice komunitárního práva. Kontrola dodržování principu subsidiarity ze strany Evropské komise měla za následek infringement a dílčí novelizaci tohoto předpisu. Vzhledem k další připravované novele zjevně nedostatečnou. Pro biotop tetřívka, jako předmět ochrany, by mohlo stanovisko EIA mít negativní důsledky.

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny v platném znění

Klíčový právní předpis druhové ochrany, jistě by mohl být novelizován, ale v tuto chvíli představuje jedinou právní jistotu, a proto není otevření diskuse nad novelou tohoto zákona v zájmu ochrany tetřívka aktuální. Z hlediska mezinárodního práva a dodržování principu subsidiarity nemá tento právní předpis žádný problém. Potíže v aplikační praxi lze překlenout metodikou, či důsledným dodržováním pravidel výkonu státní správy a případné použití soudní ochrany.

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu v platném znění

Právní předpis s velmi širokou oblastí dopadu aplikace práva. Vzhledem k diskusím o změně tohoto předpisu je v zájmu rezortu životního prostředí věnovat se především smysluplnému zpracování otázek subsumpce posuzování vlivu na životní prostředí a otázkám územního plánování. Princip subsidiarity, stejně jako

ostatní základní zásady práva, je třeba i nadále v tomto předpisu zachovat. Pro tetřívka představuje nesprávná aplikace tohoto právního předpisu hrozbu narušení jeho biotopu nevhodným umístěním staveb nejen zmíněnými alternativními zdroji energie.

Vzhledem k tomu, že zájmové území Moldava je důležitou oblastí výskytu tetřívka, nebyl postup při rozhodování správních orgánů na lokální úrovni nejvhodnější. Při poměrování převahy veřejného zájmu na výrobě alternativních zdrojů energie, popřípadě partikulární zájmy socioekonomického charakteru nad veřejným zájmem druhové ochrany je nutno mít vždy na zřeteli stabilitu populace v daném území, ale i v širším měřítku a významu republikovém i evropském. Na případové studii výstavby větrných elektráren na Moldavě byla prokázána potřeba novelizace právního řádu ČR v této oblasti, což považuji za splnění cíle. Vliv lokálního rozhodování umístění obnovitelných zdrojů energie může být významný pro soustavu NATURA 2000, avšak při dodržování rozumné míry principu subsidiarity a základních zásad správního řízení, lze tyto negativní vlivy eliminovat.

13. POUŽITÉ ZKRATKY

AOPK ČR – Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky

EVL (= SCI) – evropsky významná lokalita (základní územní prvek soustavy Natura 2000)

k. ú. – katastrální území

MŽP ČR – Ministerstvo životního prostředí České republiky

ČIŽP – Česká inspekce životního prostředí

Naturové hodnocení – hodnocení vlivu koncepce autorizovanou osobou podle § 45i

ZOPK

ORP – obec s rozšířenou působností

PO (SPA) – Ptačí oblast (základní územní prvek soustavy Natura 2000)

SO – správní obvod

ÚP – územní plán

ÚSES – územní systém ekologické stability

VÚC – velký územní celek

ZOPK – zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny v platném znění

ZÚR – zásady územního rozvoje

14. POUŽITÁ LITERATURA

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2008, Souhrn doporučených opatření pro ptáččí oblast Východní Krušné hory. Praha

Anonymus 2008, Sofortmaßnahmen des Birkhuhns /tetrax tetrix/ im Erzgebirge. Dresden

Bauer H-G, Berthold P. 1996: Die Brutvögel Mitteleuropas. Bestand und Gefährdung. AULA-Verlag Wiesbaden.

Bejček V., Málková P., Šimová P., Šťastný K., 1998: The Black Grouse (*Tetrao tetrix*) in mountains affected by industrial emissions in the Czech Republic. *Gibier Faune Sauvage, Game Wildl.* 18: 717 – 724

Bejček V., 2010: Naturové hodnocení záměru VE Moldava 2010 Czech Wind Holding, a.s. Praha

Bejček V., Benda P., Bušek O., Čeřovský V., Šimová P., Melichar V., Šťastný K., Tejrovský V. & Volf O. 2007: Kategorizace území Krušných hor z hlediska jeho významnosti ve vztahu k výskytu tetřívka obecného. Studie MŽP ČR, Praha.

Bergmann H. - H., Klaus S., 1994: Distribution, status and limiting factors of Black Grouse (*Tetrao tetrix*) in Central Europe, particularly in Germany, including an evaluation of reintroductions. *Gibier Faune Sauvage, Game Wildl.* 11: 99 – 122.

Borovičková, Havelková 2005 : Nástroje ochrany přírody a krajiny. C.H.Beck Praha

Bürger P., Červený J., Buřka L., 2000: Vývoj početnosti tetřívka obecného (*Tetrao tetrix*) na Šumavě. In: Málková P. (ed.): Sbor. příspěvků z mezinár. konf. Tetřevovití – Tetraonidae na přelomu tisíciletí. České Budějovice 24. - 26. března 2000.

Cramp S., Simmons K.E.L., 1987: Handbook of the Birds of Europe the Middle East and North Africa. Vol.2: Hawks to bustards. Oxford University Press, Oxford, London, New York.

Culek M. 1995: Biogeografické členění České republiky. Enigma.Praha.

Damohorský a kolektiv, 2003 : Právo životního prostředí. C.H.Beck Praha

Džubera P., 2000: Rozšíření, odhad početnosti a charakteristika biotopu tetřívka obecného (*Tetrao tetrix*) ve Vojenském výcvikovém prostoru Libavá. In: Málková P. (ed.): Sbor. příspěvků z mezinár. konf. Tetřevovití – Tetraonidae na přelomu tisíciletí. České Budějovice 24. - 26. března 2000.

EIA dokumentace, Motl L. 2010 Oznámení záměru „VTE Moldava“, Závěr zjišťovacího řízení č. j. 75135/ENV/10 ze dne 29. 10. 2010, Dokumentace záměru „VTE Moldava“, Žídková, leden 2012, Ládyš, 2012 Doplněk k dokumentaci záměru „VTE Moldava“. Chomutov

Eleder P., 1993: Rozšíření tetřívka obecného (*Tetrao tetrix*) v okr. Žďár nad Sázavou. Zpráva JM mapovatelů ptáků. 2: 59 - 62.

Eleder P., Šimová P., 2000: Vývoj rozšíření a početnosti tetřívka obecného (*Tetrao tetrix*) v chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy. In: Málková P. (ed.): Sbor. příspěvků z mezinár. konf. Tetřevovití – Tetraonidae na přelomu tisíciletí. České Budějovice 24. - 26. března 2000.

Flousek J., Gramsz, B., 1999: Atlas hnízdního rozšíření ptáků Krkonoš (1991 – 1994). Správa Krkonošského NP, Vrchlabí.

Georgiev J. 2004 :Princip subsidiarity a jeho pojetí v evropském právu. In: EurActiv [online]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/evropske-pravo/analyza/princip-subsidiarity-a-jeho-pojet-v-evropskm-prvu>

Glutz von Blozheim U. N., Bauer K. M., Bezzel E. 1973: Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Bd. 5 – Galliformes und Gruiformes. Akademische Verlagsgesellschaft, Frankfurt am Main.

Hansen-Catta, Paul-Henry & kolektiv, 2007: La chasse encyclopédie. Fortuna Libri.

Helminen M. M., Viramo J., 1962: Animal food of capercaillie (*Tetrao urogallus*) and black grouse (*Lyrurus tetrix*) in autumn. Orn. Fenn. 39: 1 – 12.

Heath, M. F. & Evans, M. I., eds., 2000: Important Bird Areas in Europe: Priority sites for conservation. 2 vols. BirdLife International, Cambridge (BirdLife Conservation Series No. 8).

Hora, J., 2000a : Významná ptačí území jako kandidáti na oblasti zvláštní ochrany. Pp. 141-150 in HORA, J., ed.: Směrnice ES o ochraně volně žijících ptáků v České republice. ČSO, Praha.

Hora, J., 2000b: Kritéria pro určování kandidátů na oblasti zvláštní ochrany. Pp. 135-140 in HORA, J., ed.: Směrnice ES o ochraně volně žijících ptáků v České republice. ČSO, Praha, 167 pp. + 2 příl.

Hora, J., 2001: Výběr míst. Pp. 37-48 in MÁLKOVÁ, P. & LACINA, D., eds.: Významná ptačí území v České republice. ČSO, Praha.

Hora J. (ed.), 1998: Legislativa EU a ochrana přírody. Česká společnost ornitologická Praha.

Hora, J. & Marhoul, P., 2002: Návrh oblastí ochrany ptáků v České republice. Ochrana přírody, 57, 7: 195-212.

Hudec K., Černý W., 1977: Fauna ČSSR, Ptáci II. Academia, Praha.

Hudec, K., Chytil, J., Šťastný, K. & Bejček, V., 1995: Ptáci České republiky. Sylvia. 31: 97-148.

Hudec, K., Šťastný, K. a kol., 2005: Fauna ČR. Ptáci – Aves 2/I, 2/II. Academia, Praha.

Kaasa J., 1959: En undersokelse over haeringen hos orrfuglen (*Lyrurus tetrix*) in Norge. Medd.Stat.viltundres. 4 : 1 - 112.

Klaus S, Bergmann H. - H., Marti CH., Müller F., Vitovič O. A., Wiesner J., 1990: Die Birkhühner. *Tetrao tetrix* und *T. mlokosiewiczzi*. Die Neue Brehm-Bücherei. A. Ziemsen Verlag. Wittenberg Lutherstadt.

Klaus S., Bergmann H. - H., 1994: Restoration plan for the Black Grouse (*Tetrao tetrix*) in Germany. *Gibier Faune Sauvage, Game Wildl.* 11: 125 -140.

Kočvara R., 2011 : Celoroční biologické posouzení záměru výstavby větrného parku spolu s návrhy opatření pro zmírnění uvažovaných negativních vlivů „Větrná farma Moldava“. Ostrava

Krüger, T.; Herzog, S. 2000a: Zur Entwicklung des Birkhuhnbestandes (*Tetrao tetrix* Linné) im sächsischen Erzgebirge von 1980 bis 2000. *European Journal of Wildlife Research.*

Krüger, T.; Herzog, S. 2000b: Development of the Black Grouse (*Tetrao tetrix*) populations in Sachsen between 1980 and 2000. *Cahiers d'Ethologie* 20, 323-332, 2000.

Kuras T., 2011: VTE Moldava - Posouzení vlivu záměru na předměty ochrany evropsky významných lokalit a ptačích oblastí podle § 45i, zák. 114/1992 Sb., v platném znění. Ostrava

Kuznecov V. I., Korenberg E. I., 1963: K biologii tetereva, rjabčika i glucharja na juge Kirovskoj oblasti. *Ornitologija* 6: 117 – 125.

Málková P., 1996: Potrava tetřívka obecného (*Tetrao tetrix*) v imisních oblastech Krušných hor. *Sylvia.* 32: 142 – 157

Málková P., 2000: Výsledky celorepublikového sčítání tetřívků obecných (*Tetrao tetrix*) v roce 2000. *Zprávy ČSO.* 51: 26-27.

Miko L., a kol. 2005: Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář C. H. Beck. Praha.

Pykal J., Janda J., Bürger P., 1990: Atlas hnízdního rozšíření ptáků jižních Čech 1985-1989. Infor. zprav. Správy CHKO Třeboňsko. 1-52.

Sächsische Schweiz-Osterzgebirge (Saské Švýcarsko - Východní Krušné hory), Předseda okresní ho úřadu 2010: Plánovaná stavba a provoz větrného parku "VTE Moldava", sestávajícího z 25 větrných elektráren, v České republice. Bad Schandau

Sedláček K. (ed.), 1988: Červená kniha ohrožených a vzácných druhů rostlin a živočichů. 1. Ptáci. SZN, Praha.

Sekera J., 1938: Oblasti tetřivků v Československu. Zvláštní otisk z časopisu Stráž myslivosti 7: 3 -9..

Seiskari P., 1962: On the winter ecology of the capercaillie (*Tetrao urogallus*), and black grouse (*Lyrurus tetrix*), in Finland. Pap. Game Res. 22: 1 – 119.

Správa města Altenberg - starosta 2010: Stanovisko podle čl. 2 odst. 2 a 6, čl. 3 odst. 8 a čl. 4 odst. 2 Úmluvy Espoo o spoluúčasti veřejnosti dotčeného státu ke zřízení a provozu větrné farmy "VTE Moldava" v České republice. Altenberg

Schulenburg, J. 1991: Zur Bestandsentwicklung des Birkhuhns (*Tetrao tetrix*) in einem inmissionsbelasteten Gebiet des östlichen Erzgebirges. Artenschutzreport. 1: 47 - 51.

Storch I., 1997: The role of the metapopulation concept in conservation of European woodland grouse. Wildl. Biol. 3: 272.

Storch I., 2000: Grouse Status Survey and Conservation Action Plan 2000 – 2004. WPA/BirdLife/SSC Grouse Specialist Group. IUCN, Gland. Switzerland and Cambridge, UK and the World Pheasant Association, Reading, UK. x + 112 pp.

Soper T., 2008: Problematika managementu tetřivka obecného v Ptačí oblasti Východní Krušné hory na pozemcích určených k obraně státu – cvičiště Tisá. Bakalářská práce. ČZU Praha,

Šimová P., 1996: Topické nároky tetřivka obecného (*Tetrao tetrix*) v imisemi postižených partiích Krušných hor. 32: 158 – 170.

Šimová P., Málková P., Bejček V., Šťastný K., 2000a: Ekologické nároky tetřivka obecného v Krušných horách a jeho management. In: Málková P. (ed.): Sbor. příspěvků z mezinár. konf. Tetřevovití – Tetraonidae na přelomu tisíciletí. České Budějovice 24. - 26. března 2000.

Šťastný K., Bejček V., 1997: Changes in the distribution and numbers of Black Grouse (*Tetrao tetrix*) in the Czech Republic. Poster Abstract Booklet Int. Conf. Wildlife Management and Landuse in Open Landscapes. XIIIrd Congress, September 1-6, 1997. Lyon – France.

Šťastný K., Bejček V., Hudec K., 1996: Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 1985 - 1989. H&H, Praha.

Šťastný, K., Bejček, V. & Hora, J., 2000: Druhy přílohy I směrnice ES o ptácích v České republice. Pp. 79-108 in HORA, J., ed.: Směrnice ES o ochraně volně žijících ptáků v České republice. ČSO, Praha.

Šťastný K., Bejček V., Málková P., 2000: Tetraonidae v Evropě a v České republice. In: Málková P. (ed.): Sbor. příspěvků z mezinár. konf. Tetřevovití – Tetraonidae na přelomu tisíciletí. České Budějovice 24. - 26. března 2000.

Šťastný K., Randík A., Hudec K., 1987: Atlas hnízdního rozšíření ptáků v ČSSR 1973/77. Academia, Praha.

Šťastný K., Bejček V., 2003: Červený seznam ptáků v České republice. In: Plesník J., Hanzal J., Brejšková L.,(eds): Červený seznam obratlovců České republiky. Příroda 22. Praha

Táborský I. (edit.) 1995: Příroda okresu Chomutov. RŽP OÚ Chomutov, 51 pp.

Šťastný K., Bejček V., Hudec K., 2006: Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 2001-2003. Aventinum, Praha.

Tejrovský V., 2000: Současné rozšíření tetřívků v Doupovských horách. In: Málková P. (ed.): Sbor. příspěvků z mezinár. konf. Tetřevovití – Tetraonidae na přelomu tisíciletí. České Budějovice 24. -2 6. března 2000.

Tejrovský V., 2007: Management tetřívka obecného v PO Novodomské rašeliniště – Kovářská. AOPK ČR

Tomášek J., 2012, Posudek podle § 9 zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o posuzování vlivů na životní prostředí), v platném znění „VTE MOLDAVA“ Praha

Vavřík, M., 2002: Zpráva Faunistické komise ČSO za období 1999-2001. Zprávy ČSO. 55: 3-16.

Volf, 2008: Návrh managementu území posádkového chemického cvičiště Tisá z hlediska tetřívka obecného Tetrao tetrix a nelesních přírodních stanovišť. AOPK ČR Praha

Literatura elektronická:

[HTTP://EN.WIKIPEDIA.ORG/WIKI/BLACK GROUSE](http://en.wikipedia.org/wiki/Black_Grouse)

[HTTP://EC.EUROPA.EU/ENVIRONMENT/NATURE/CONSERVATION/WILDBIRDS/THREATENED/T/TETRAO TETRIX TETRIX EN.HTM](http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/wildbirds/threatened/t/tetrao_tetrix_tetrix_en.htm)

[HTTPS://WWW.RSPB.ORG.UK/WILDLIFE/BIRDCUIDE/NAME/B/BLACKGROUSE/INDEX.ASPX](https://www.rspb.org.uk/wildlife/birdguide/name/b/blackgrouse/index.aspx)

[HTTP://WWW.BIRDLIFE.ORG/DATAZONE/SPECIESFACTSHEET.PHP?ID=293](http://www.birdlife.org/datazone/speciesfactsheet.php?id=293)

[HTTP://IBC.LYNXEDS.COM/SPECIES/EURASIAN-BLACK-GROUSE-TETRAO-TETRIX](http://ibc.lynxeds.com/species/eurasian-black-grouse-tetrao-tetrix)

[HTTP://WWW.OSTERZGEBIRGE.ORG/GEBIETE/FLAJE](http://www.osterzgebirge.org/gebiete/flaie)

[HTTP://EUPORTAL.PARLAMENTNILISTY.CZ/PRINTARTICLE/4108-PROBLEM-DEMOKRATICE-LEGITIMITY-EU-A-SUVERENITY.ASPX](http://euportal.parlamentnilisty.cz/printarticle/4108-problem-demokratike-legitimity-eu-a-suverenity.aspx)

[HTTPS://CS.WIKIPEDIA.ORG/WIKI/SUBSIDIARITA](https://cs.wikipedia.org/wiki/Subsidiarita)

15. PŘÍLOHY

1. Foto tetřívěk obecný
2. Foto zájmového území

Foto tetřívěk obecný (Foto autor)

Ilustrativní foto zájmového území (Foto autor)

